Regvart

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

GOD. VI. * ZAGREB 1. APRILA 1928. * BROJ 8.

SADRŽAJ:

Viktor Car Emin: NA VALOVIMA — Aleksa Ujdurović: BRODARI — Olinko Delorko: NEMOĆ — † Vladimir Mažuranić: DVA NAŠA GRADITELJA PRIJE HILJADU GODINA — Nikola Mirosavljević: DRUGOVIMA — Đorđe Lopičić: MOJA MAJKA — Branko Perović: JUTARNJA PJESMA — Stjepan Štic: USAMLJENI LETNIKOVAC — Valerijan Markov: ZEMLJA, GDJE SUNCE IZLAZI — L. Rot: MENI JE TAKO LIJEPO — Milivoj M. Ristić: JESENJI PEJZAŽ — Vladimir Marinko: PESMA O MOME GRADU — Nikola V. Drenovac: JECANJE — Aleksije Remizov: PJETLIĆ PREGLED — ZABAVNI KUTIĆ

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

1249 80

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.,;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.,;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa jest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili ćirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.

Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Stamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1928. BROJ 8.

NA VALOVIMA

Jedan se narod nalazi neprestano van okrilja zakona — — — vojuje za svakoga — — — a sebe žrtvuje bez milosti, bez zahvale: Mornar.
J. Carić: „Slike iz pomorskog života".

Drevna se je Čitaonica gasila. Tukla ju je kavana sa svojim bučnim šarenilom i parfemiranim kozmopolitizmom. Oni, što su je još voljeli, htjeli su po što po to da je spase i u život vrate.

I tako zaredaše razni pokušaji — ili »injekcije« — kako bi rekli oni, što su sve pomalo otpadali. Uz ostale privlačivosti uvela se i predavanja o svim mogućim stvarima i dogadajima. Neke zimnje večeri došla je na red i »Pobuna na Potemkinu«. Predavač je — treba reći — sa svojom »temom« bio brzo gotov, dok se diskusija, što je iza toga slijedila, znatno otegla.

Kao već po običaju i večeras se u diskusiji skrenulo s glavnog predmeta. Kad se držalo, da je već sve iscrpljeno, diže se najednom kapetan Momić, čovjek sasvim mršav — sama kost i žila. Zadobivši riječ napomenu, da to, što će on sada da priča, nije ni u kakvoj bližoj vezi s »Potemkinom«. Predavač je, veli, u svome prikazu natuknuo nešto o »dišiplini«, pa on hoće na ovo da nadoveže nešto, čemu je i sâm bio svjedokom.

To reče, malo kašljucnu, pa poče onim svojim začudo dosta jakim i zvučnim glasom svoje kazivanje:

I. PRVI UZMAK

— Vi me, gospodo, vidite, kakav sam: svi su »maderi« na meni popucali i popustili. A mogu vam reći, da mnogo bolje ne bijaše ni onda, kad mi se desilo, što vam evo pripovijedam. Bio sam već onda starac — pravi starac! U kostima možda s nešto reumatizma manje, a na tjemenu sa dva crna vlasa više, ali su u onoj vragometnoj igri i oni pobijeljeli, a imali su i zašto.

Kad sam vidio, da je moj jadni »bark« osuđen i da mu više nema spasa, izdao sam nalog, da se spusti u more čamac i da se svi prekrcaju u nj. Ja sam međuto sišao u komoru, da uzmem — revolver...

Ne čudite se! Na brodu, sve onako rasklimanom, bio sam pravi gazda i sve me slušalo. Hoće li tako da bude i u onom tijesnom i trošnom čamcu, otkud se već dižu neki nestrpljivi, ponekad i ljutiti povici?

Nisam htio sama sebe da varam. Dok su bili na brodu, oni su ljudi bili puni vjere u ono, što ih nosi i u onoga, ko ih vodi. Te vjere i tog pouzdanja ne mogahu imati u čamcu — a hoće li ga imati u mene i do koje mjere, to je, što sam se tada a i poslije više puta pitao... U jednu riječ: na brodu su ono bili mornari i mislili ovom mojom jedinom glavom, dok će tu, u čamcu, biti sasvim obični ljudi s toliko ćudi, koliko i glava. A što će te ćudi, što one glave, kad počnu jednom da melju svaka svoju misao?

I još Bog zna kakvu misao! Vi znate bolje od mene, da u svakom mozgu ima kutić, u kome se taji kakav naš podmukli pradjed, i kao da vreba na čas, gdje će opet moći da iskrsne u svim svojim grubostima negdašnjim. Taj užasni čas može i domalo kome da kucne: obzorje je uokolo crno kao ugljen, more kao da svi davoli po njemu kopaju, a ni noć, što već dolazi, ne nosi ništa dobro.

S tim mislima stao sam u čamac i sio na krmu uz kormilo. Kad se otisnusmo, brodu je već kucala zadnja. Jarboli mu se nagnuli, a korito mu se jedva vidjelo.

Na veslima su četiri najjača momka i dva starija mornara. Čamac se s trudom probija kroz valove, što se iz časa u čas dižu pred njime kao pjenom zadimljene stijene.

Plovimo prema otočiću Gavdesu, od kojega smo udaljeni neko trideset milja. Magla i oblaci zastiru njega i Kretu: uokolo svuda sve sada vodena pustoš. Prema mojim računima, mi bismo — iako more ne popusti — mogli da stignemo na otok sjutra negdje oko podne. Ali kako smo već do osam sati uveče prevalili punih deset milja, mogli smo se nadati, da ćemo već pri izlazu sunca biti na suhu.

— Svijetlo po provi! — kliknu uto neko, kao da će da zapjeva.

Naperim durbin, pogledam i vidim: svetionik na Gavdosu.

Kao da je ono svijetlo u isti mah prodrlo i u duše mojih veslača; jezici im se najednom razvezali, i oni uzeli da raspredaju, kud će i što će koji, i to takovom bezbrižnošću, kao da im nije malo prije potonula sva njihova muka i zarada.

Moje oko nije dijelilo onaj njihov mir. S jedne tačke horizonta skakalo je na drugu i naviklo na tamu neprestano kopalo u njoj, da vidi, ne krije li ona u svojim dubinama još kakvu novu zasjedu. Međutim, što nije mogao pogled da razabere, zamiećivao je sluh, koji je u mene možda izoštreniji od oka. U vjetru, što je još uvijek na mahove duvao, osjećao sam titranje neke osobite, meni još od prvašnjih vremena poznate žice. Ta žica, kao odjek nekog još dalekog šuma, igrala mi je, istina, još sasvim slabo u ušima, ali ja sam je dobro čuo: bijaše to opomena, da se nešto sprema.

— Jače! Jače! — doviknuh mornarima. I čuh, kako su vesla u isti mah zapljuskala snažnije, pa sve brže i žešće.

Uto mi pred samim nosom preleti nešto, što nisam mogao da razaberem u mraku.

— Što je? — upitah.

— Komad »galete«, šior! Pretvrd je, pa sam ga bacio u more, oglasi se »mali«, što se malo podalje skutrio na bačvici vode.

— Da to nisi više uradio! — graknuh na nj oštro. Kruha i onako nemamo bogzna koliko, a opet ne znamo, što nas čeka...

Na brodu u mladega pogovora nema, ali tu se u čamcu ipak umiješao momak i nadometnuo:

— Ima »galeta« i za babu i za djeda. Da se na glavu nasadimo, ne bismo ih izjeli do onoga svijetla tamo...

Na brodu nema objašnjivanja. Ne bi ga smjelo biti ni tu, u čamcu, ali ja sam se unatoč tomu upustio u razlaganja:

— Može more da nas baci i na kakav pust predio otoka, gdje ćemo teško do hrane, stoga vam opet svima preporučujem pamet i štednju.

Ove moje, ma koliko obzirne riječi, pale su medu njih kao led: u čamcu nije više bilo čuti glasa.

Vozilo se naprijed. Oko jedanaest sati natuknuh, da smo preturili pola puta i da do otoka nema više od petnaest milja. Ove moje riječi, izgovorene nakon duge, mračne šutnje, ulile su kao začudo nove snage u momčad. Upiru iz svih sila, kao da se nadmeću, tko će bolje.

Moj se pogled meduto zabrinuto povlačio s oblaka na valove, što su se s nepromjenljivom žestinom lomili oko nas. Čvrsto sam upravljao čamcem i budno pazio, da mi se s boka ne ukrca koji veći talas, jer bi to bila naša gotova propast. U neke mi se učini, da je ona žica u mome uhu zatitrala nešto življe. Pogledam lijevo, prema zapadu, gdje je dno horizonta nešto jasnije — valjda od mjeseca, što je zalazio! — i vidjeh, kako oblaci užasnom brzinom jure pravcem jugozapada, sve uz zaglušnu pratnju vjetra i šuma uskipjelih valova. I sva se ta sila bliža, munjevito brzo. Na mahove već i vjetar udara, na jake »refule«,[1] a more se oko nas dimi, šiba nas svojom pjenom, polijeva.

— Što je to opet? — uduši se nečiji glas u buci vjetra i mora.

— Čuvajte život! — viknuh i žustro pomakoh kormilom, da se ugnem vodenoj grdosiji, što se već rušila na nas. Čamac, kao da ga neka tajna moć nosi, vinu se kao pero na barku, koja se pod njime snizuje, da mu sjedne na grbaču, pa da je u svojoj divljoj trci naprijed ponese. Ali još se nismo pravo oslobodili te nemani, kad eno na nas druge, pa treće, četvrte i malo potraja, te se čamac nađe još u gorem vrtlogu: više ne sluša ni vesla ni kormila, već se kao lud baca sad na jednu čas na drugu stranu, uvija se, propinje, grabi vodu, a ja sred one orkanske lomljave vičem, što me grlo nosi:

— Jedan neka izbacuje vodu! Neprestano!...

Zapovijed se vrši, i veslači grabe sve jače i na mahove okreću glavu prema dalekom svjetioniku i svijetlu, iz kojega kanda još crpaju neštu svoje snage. Ali sva im je muka uzaman. Nasrtaji mora i vjetra bivaju iz časa u čas sve češći i žešći; očito je, da se čamac ne će moći dugo da drži. Ali što da uradim? Da napustim borbu i okrenem valovima krmu, da me nose, kuda hoće? E, da nije onog svijetla i svih onih nada, što se oko njega vrte!

I ja podigoh oči, da još jednom izmjerim daljinu, što nas od njega dijeli! Tražim ga uokolo po horizontu, ali uzalud: vidjeti ga nije nigdje. Što mi ga ote vidu? Magla? Oblak?

Odgovor mi donese strahovit zamahaj vjetra, koji nas u čas obavi gustim dimom, da se više nije razabiralo ništa. I ne čujemo ništa: ornjava valova i vijora zaglušuje nas. I voda nas odasvud bije: valovi, što oko nas ričU poput najdivljijih zvijeri, sikću na nas čitave mlazove pjene.

A čamac? Osjećam, kako mi se pod rukom kormilo trza i kako me već ne sluša: ni ono mene, ni čamac njega. Vidjeh, da je došao čas, gdje treba da se odlučim. I ne časeći časa uhvatim zgodan trenutak i poslije jednog teškog i dosta opasnog zaokreta, čamac se zaleti smjerom vjetra, u krmu.

2. U NOĆI

Tužan bijaše onaj naš bijeg. More uokolo crno i nagrbljeno kao groblje, a mi na njemu kao ukleti. Neki su od vojske kao i prije na veslima, da drže u ravnoteži čamac, koji more i onako velikom brzinom tjera naprijed. Svoju rabotu vrše ljudi bez riječi, i ta njihova šutnja pada na moju dušu mračnije i teže, negoli ona mrka noć sa svim svojim paklom, što bez prestanka divlja u njoj. Opet me zgrabila ona ista misao kao u času, kad sam ostavljao brod: — Hoću li ja ovim ljudima moći da vladam do kraja? Ne će li klonulost, strava, glad, ili koje veće zlo, što nas možda čeka, izazvati u kome od njih onu podmuklu zvijer, što se u njemu pritajuje? Anali morski upravo vrve grozotama takve ruke. Neke mi se od njih i sada vrzle u glavi. I one, što sam ih čitao i one, o kojima sam čuo pripovijedati. Najupornije motala mi se u pameti ona o »Meduzi«... Pred očima mi se valjao onaj golemi, na brzu ruku skalupljeni splav, i na njemu svi oni prizori nedisciplinе, bjesnila, divljaštva, kanibalizma... I što sam one grdne prikaze većma tjerao od sebe, one su se više gurale k meni, i ja ih nisam samo gledao, već i slušao njihovu divlju viku i kriku u urlanju i zavijanju strahovite ove noći.

Jedan glas, što mi je uto dopro do ušiju, učinio je čudo, i u čas raspršio sve one stravične slike.

— Šior?

— Što je, božmane?

— Ne ćete se srditi na mene?

— Da vidimo najprije, što je?

— Prije no što smo ostavili brod — spustio sam se bez vašega znanja u komoru i ni sâm ne znam, kako sam se dočepao posude s duhanom, evo je tu pod mojim nogama — pa bih — ako se ne ljutite...

— Nemam na čemu. Naprotiv: dobro si uradio. — Meni to u onom času ne bi bilo palo u glavu — rekoh i nehotice pomislih na revolver i na ona crna nagađanja s njime u vezi.

— A ti zapali, prihvatih s nekom olakšicom pri srcu, što se barem na čas razbilo ono moje mutno raspoloženje.

— E, šior, kušao ja, ali evo, šibice mi izjela voda, izjeli je...

Ostalo mu se izgubi medu zubima. Ja sam svoje žigice pohranio u svoj široki, kožnati pojas. Čuvao sam

[1] nagli udarac vjetra.

ili za »ferao«[1], za slučaj, da nam se u noći pokaže kakva spasiteljica lađa.

— Evo vam kutijice, ali pazite, da je ne potrošite... opomenuh.

On zahvali, a kako je vjetar žestoko duvao i bez prekida, imao je božman dosta muke, dok mu je u luli zaigrao plamen. Zapalili i drugi, i kaošto to na moru često biva: oni mali ognjići učiniše pravo čudo. Čamac opet oživio, i niko nije pitao ni što je bilo ni što će biti.

I tako dočekasmo zoru. Talasi nas još tjeraju; u onom prvom sumraku, nejasnom prelazu iz crne noći u mutan dan, čine se kao sablasti, što lomataju rukama i krilima urličući oko nas, kao da hoće nad nama pobijedenima da proslave svoje divlje triumfe.

Preletih okom po čamcu. Svi smo na broju. Meni na desno moj prvi drug u nevolji, stari kapetan Galović, suvlasnik broda, na kome bijaše upisan kao poručnik. Do nogu mu se svio »mali« — i spava. To je njegovo najmlađe dijete, a svakako i njegova sadašnja najteža misao i briga, u koju se on sav kao okamenio. S lijeva mi sjedi božman, vremenit čovjek, a u licu crven kao da se sad digao s ručka. Do njega zgrbio se Grk, vrlo mršav i sav požutio. Čovjek mlitav, ni za kakav krupniji posao, a kamo li za ovakovu borbu. Na veslima je šest mladih, među njima jedan brkati Dalmatinac i dva sasvim pocrnjela otočana. Lica su im napola zakopana u povoštene kape, ali koliko se moglo vidjeti, ova gruba noć nije na njima ostavila nikakva jačeg traga. I stari kuhar, što je tada mirno kunjao na provi, držao se dobro.

To me ohrabri. Kako sam kraj takvih ljudi mogao i da pomišljam na revolvere i »Meduze«?

Oko sedam sati, pošto se već dobro razdanilo, vjetar bijaše najednom pao, a i sila mora uze pomalo da popušta. Računajući našao sam, da se nalazimo gotovo na istoj tački, gdje smo juče napustili brod. Smiri li se more još koliko, moći ćemo već pod noć da stignemo na otok. Htio sam da se posavjetujem sa svojim starim drugom, ali on raskrili ruke i reče resignirano:

— Što vi odredite, sve će biti dobro...

I ne premišljajući ni časa bacim kormilo na stranu, čamac zakrene i ja upravim put sjeveroistoka.

Tijelo mi je padalo od umora: dok malo trenem, imao me na kormilu da zamijeni moj stariji drug. Sad najednom uze Grk da se buni. Veli, da ga je ostavila snaga, a muka da nam je i onako sva uzaludna... I ostavio veslo. Svi graknuše na nj, i božman, i ja — no on ni makac. Nisam htio već kod prvog znaka neposluha, da pokažem svoju nemoć. Jednim kretom ruke izvadih iz unutrašnjeg džepa revolver i uperih ga na Grka.

— Ili ćeš ti za veslo ili ću ja da pucam!

Grk izbulji na mene svoje zakrvavljene oči, osta časkom neodlučan, a onda se lati vesla. Svi se nasmijali, dok sam ja pohranjujući revolver pomišljao: — A što bi bilo, da nije posluhnuo?... Osjećao sam, da ne bih imao srca da pucam... Rđav znak, ali ja sam već rekao, da je sve ono bilo iznad snage i dobe moje. U toj misli zadrijemah.

Probudih se negdje oko podne. Nebo sveder zadušeno, a more kao u jutro: puca, nasrće, mota čamcem kao slamkom i ne da mu naprijed. Tako nas je zatekla i noć, a da se nismo pomakli ni za jednu milju. Uzburkana pučina sva pocrnjela kao i nebo, na kome nema nijedne zvijezde. I nigdje na vidiku svijetla, da nas oslobodi ove muke i možda još većih stradanja. Ja sam na svom mjestu, do kormila, i s nekom silnom nestrpljivosti, punom zebnje ispitujem tamno obzorje. Sve se kosti na meni tresu, što od mora, koje me bez prekida škropi, što od vjetra, koji me svojim mraznim iglicama probada. Ali više me ubija pogled na ovaj gusti mrak i misao na ono, što nam možebiti sprema. Iskreno velim: bojao sam se ove noći, što je jedva nastajala. Mučilo me pitanje: Što će biti, ako nas sinoćnja sila vjetra i mora opet zaskoči? Hoće li joj čamac moći da odoli? A vojska? I tjelesna i duševna snaga najčvršćeg mornara ima svoje granice, preko kojih se ne može. Hoće li te dvije snage moći da izdrže jedan novi uzmak ili će pod njime da se slome pa da nastupi ono, čega se ja sve više plašim?

Dok su ta pitanja tako u meni kopala, pričini mi se, kao da je ona sinoćnja žica počela opet da dršće u mome uhu. I zaista nisam se prevario: njezino je titranje postajalo od časa do časa sve življe, i još prije negoli smo se mogli spremiti, da dočekamo novu navalu, ona je već bila tu. Silna se vijorina sasula na nas vitlajući visoko u uzduhu dim i pjenu. U isti mah zakopa nam se čamac kljunom u vodu i ja ni sada ne znam, kome svecu imamo da zahvalimo, što se ipak nekako iskoprcasmo. Nije bilo časa da se časi. Mornari su moju zapovijed čuli tek napola, i već jedni stadoše da voze naprijed, a drugi natrag. Ne prođe dugo i čamac je opet jurio prema Africi.

Iz nečijih se usta istrže psovka, pa škrgut zubi, a najzada grohot, što se sve izgubi u urlaju vjetra, pod kime se opet oko nas more zadimilo, kao da po njemu svi đavoli praše.

3. MRAK U MRAKU

I tako se mi opet predasmo valovima, da nas nose. S njima smo padali i dizali se, pa opet padali, kadšto i bez nade, da ćemo ikada više izroniti. Četiri su mornara na veslima, ostali se stisli kud koji, ili šute ili iz časa u čas štogod promrmlju. Moj drug se također uvukao u sebe, tek kadšto mljasne koju, da umiri dijete, što mu drščući od straha i zime leži do nogu.

I ja se pokunjih, ali se nabrzo prenuh, jer mi se pričini, kao da sred urnebesne morske buke čujem neke čudne pridušene glasove. Podignem glavu, pogledam prema provi, a to kao da se nekakve crne sjene u koštac uhvatile i razmahale.

— Što je? — viknuh.

— Ostavite me, rđe nijedne, pustite me u »dispensu«[1]..., čuo se glas kuharev.

— Hoće da ide u more, doviknu u jedan glas dva mornara, što su ga držala.

— Po kavu idem... u »dispensu«... pustite me..., razlijegao se njegov hrapav glas u onoj paklenskoj ornjavi.

Leden me znoj probi. Moje teške slutnje!...

— Svežite ga! — viknuh — i pazite na nj!

Kuhar se dugo opirao, urlao, psovao, što ga ne puštaju u »dispensu«, ali im naposljetku ipak uspije, da ga ušutkaju i privežu za priječku.

— Ovako ćemo svi — jedan po jedan..., progunda neko, našto opet svi zašutješe.

1 svjetionik

1 mjesto, gdje se čuva hrana

Užasan muk, još užasniji sred one crne lomljave. Do dana je još daleko: još nas puna četiri sata dijele od svijetla, za kojime svi žudimo, iako ne znamo, da li će nam donijeti spas ili će samo da otegne ovu našu agoniju.

Mornar jedan, što je do sada mirno sjedio nasuprot meni, ujedared se naglo trže, pa će, primakavši mi se bliže:

— Šior, gdje smo ovo?... Kakav je ovo brod?... Gdje su nam jedra? Gdje jarboli? Šta vi to radite?... Ko zapovijeda ovdje?... Ja zapovijedam! — O r c a! O r c a l a b a n d a — vrazi vas nosili! — i skoči na »bankinu«, a bio bi se srušio u more, da ga nisu u taj mah pridržale jake božmanove mišice.

Sad je nastalo s njime pravo hrvanje, uz veliku opasnost, da nam se čamac prevrne. Otimao se bijesno, kao da su svi đavoli u njemu, a urlikanjem svojim nadjačao bi kadšto i riku pomamljenih talasa.

Ni onda, pošto ga svezaše, ne umiri se sasvim. Neprestano je buncao, trzao se, grizao uže, kojime je bio privezan, grozio se, tulio...

I to je trajalo. Napokon utihnu, i u čamcu zavlada ledena tišina. Ali ne za dugo. Opet se uskomešalo sve. Čula se pjesma nekakva, čudna, crkvena... To je Grk, što klečeći pjeva.

— Što je s njime? — upitah.

— Uhvatilo i njega, šior!

— Svežite ga!

— Nemamo više konopa, šior!

— A vi ga pružite na »pajol«[1]), a dvojica neka na nj stanu nogama, da se ne može maći...

Teško mi je. Da sam na brodu i sred najžešće oluje, mogao bih da se prometnem mâ koliko, ali ovdje ne možeš ni noge da protegneš, već kao prikovan uz komadić krhka drva moraš sav prozebao, ukočen, slomljen da buljiš ispred sebe i nekom mirnom hladnoćom gledaš sve strahote, što te okružuju. I isto takovom hladnom i usiljenom hladnokrvnošću izdaješ zapovijedi, da vežu sad ovoga sad onoga, a da se nikako ne možeš otresti one podmukle misli, da se to isto može začas i tebi da desi...

Još ima do dana. More lupa na nas uvijek jednakom žestinom, mlazovi pjene, što ih vjetar s vršaka talasa na nas prosiplje, cijede nam se niz smrznuta uda, kao i prije, a ja držim grčevito »argolu« i još uvijek pazim, da mi zbog kakvog pogriješnog pokreta ne odnese more kormilo. Pa se u isti mah pitam: — No a čemu sve to?... I stotine sličnih pitanja motaju se po mojoj smućenoj glavi, ali ruka na »argoli« ne će ni časkom da klone ni popusti, znak, da se komad mog života još u meni buni.

Uto me neko prodrma za nogu. Ja se trgoh i upitah:

— Što je opet?

— Ništa, šior..., dahne »mali«, što je još uvijek ležao poguren pod krmom.

Čas zatim osjetim, kako me polako vuče za ruku:

— K sebi prste! — viknuh nešto oštrije.

— Ne srdite se, šior — evo — ja pišem...

— Ovo je već četvrti, pomislih. Otac se sagnu, i pomilova ga po glavi.

— Pustite me, preuze »mali«. Pišem majci... »Draga mama! Pozdravljamo te tata i ja. Mi te više ne ćemo vidjeti nikada... Noćas ćemo se svi utopiti — svi svi —«.

[1]) dno barke

I brizne u plač.

Mornar, koji nije navikao, da prezire strah, nije mornar; ali ja vam ne bih bio iskren, kad vam ne bih priznao, da mi je na riječi onog djeteta uzdrhtalo srce. A i oni rijetki mornari, što su se do sada najsrčanije držali, ostali su neko vrijeme kao udareni. Osjetih, da bi ih trebalo nekako obodriti. Kušao sam da im objasnim, kako ovo nisu nikakvi slučajevi ludila, već obične, sasvim prelazne smetnje u glavi. Mali je zacijelo prozebao, pa tlapi kroz vatru, a drugi od slabosti: što nije čudo, ta — eto već ima pet dana, što nisu čestito jeli ni otpočinuli. Sve će to da prođe, samo treba izdržati... Nešto je pomoglo, ali ne mnogo. Premda su zdušno i bez prigovora vršili svoje, ja sam dobro osjećao, da ni u njima nije više sve u redu. Pa kako i bi! Svaki čas bi se u čamac ukrcao kakav val i do polovine napunio ga vodom. Tu vodu trebalo je smjesta izbaciti, a to je bilo naporno, pa je najzada dotužilo svima. Sve, što se radilo, vršilo se uz same grdne psovke i kletve. Znaci opće klonulosti i neposlušnosti nisu već daleko. Kako ću da se tome oprem, ja sâm, pa mâ i s onim revolverom?...

— Parobrod!..., izvi se uto iz čamca nečiji hrapavi, gotovo divlji krik.

U prvi mah pomislih, da je opet nekome zavrtjelo, ali kako sam međutim malone nesvijesno zaokružio okom po horizontu, ugledah na svoju veliku radost nekakvo svijetlo, što nam se sa sjevera bližalo.

— Spaseni! — zaurlaše trojica četvorica u jedan glas.

— Hvala Bogu! — uzdahnu moj stari drug, podigne sina k sebi i poljubi ga živo.

— Eno još jedan! — klikne božman. I pokaza rukom prema jugu.

— Božmane, viknuh, pod provom je ferô — evo vam šibica — zapalite, ali živo, da nam ne uteku... Jedan neka stupi na bankinu i neka fenjerom maše što više može. No, a što čekate? Gdje je ferô?

— Razbio se, šior — a ulje se razlilo... Prokleti smo..., ispuknu božman i uz groznu kletvu tresnu razbijeni fenjer u more.

I dok su se parobrodi u daljini križali i u noćnoj tmini iščezavali, duhovi su u čamcu opet klonuli kao sapeti pod nečim teškim, što im nije dalo da se ni za čas, i ni jednom samom vedrijom misli izvinu iz crnog zagrljaja grdnoga kola, što je oko nas užasno divljalo.

4. POSLJEDNJA NADA

I svanu dan — tmurniji od svih dosadašnjih. Nebo isto, obzorje nepromijenjeno, more još uvijek uzburkano, tek vjetar ne duvaše više prvašnjom žestinom.

Sa svijetlom ušlo je u čamac ipak ponešto života. Osim Grka svi su opet došli k svijesti i puštali, da mladi zadirkuju i iznose, što su sve noćas bulaznili. Grk još uvijek nešto bugario kao da nariče. Samo na mahove, kad bi ga jače uhvatilo, stao bi da se premeće i koprca, kao da bi htio prijeko, u more. Momčad je u takvim trenucima imala s njime vragometna posla i brige. Naposljetku ga pružiše na »pajol« i privezaše, a kad bi opet uzeo da mahnita, stali bi na nj nogama i pritiskali ga, dok se ne bi smirio.

Od Gavdosa bili smo sad kojih četrdeset i pet milja... Vojska je dakako mislila, da smo kudikamo bliže, zato je gotovo veselo dočekala čas, kad smo opet okrenuli čamcem i uputili se put otoka.

— Valjda se ova hudoba od nevremena već izdušila, promrmlja neko i svi odobriše.

Ali to se raspoloženje domalo opet pomutilo. Pred nama valovi kao pećine, strahovitim se šumom ruše na nas, a naprijed nam ne dadu ni za pedalj. Uzaludna muka!

Više nisam mogao da odolim umoru. Predah božmanu kormilo i »busolu«, pa što Bog dâ! Kao i čamac na valovima i moja je glava nemoćno skakala čas na jedno čas na drugo rame, ali ja sam svejedno zadrijemao. Ne znam, koliko bi me bio san držao, da me najednom ne probudi neko živo rječkanje. Otvorih oči, a to se tri četiri mornara oborili na Grka okrivljujući ga da hini ludilo, samo da mu nije stati na veslu.

Najviše se derao kuhar:

— Hoće, mrcina, da se drugi za nj kine.

— Ja sam već petnaest sati na veslu, i ne mogu više ni da gledam, a on ovdje leži kao vreća..., bunio se drugi.

— Mir! — viknuh. Manite se Grka — pogledajte samo, kakve su mu oči. A ti, što si već petnaest sati na veslu, ajde i otpočini malo.

— A kome ću da predam veslo?

— Meni, uzvratih.

— Ali, šior...

Međutim ja sam se već bio dovukao do njega, prihvatio se vesla i njime mlatio po moru u tutanj kao i svi drugi. Dugo nisam ostao na tom mjestu. Vojska je sama počela da traži, da se vratim kormilu: znak, da su još imali pouzdanja u mene.

Ja sam pak osjećao, da će to pouzdanje brzo doći u novo, možda još teže iskušenje. Pred nama se naime dizala jedna nova sablast — glad... Dvopeka bijaše još nekoliko u vreći, ali ga je more sasvim razmočilo i pretvorilo u nekakav škrob, koji se već zbog svoje jake slanoće nije mogao da jede. No kako ni nevolja Boga ne moli, mi smo onaj škrob sažimali, što smo bolje mogli i onda pomalo gutali. Time smo nekako utaživali glad, ali i izazivali drugoga, još opasnijeg dušmanina: žedu. A u bačvici vode tek za jedan dan, možda i manje. O hrani i piću trebalo je već prije voditi računa. Kako je pak sva moja pažnja bila koncentrirana u neprekidnoj borbi s razdraženim morem, bio sam to posve smetnuo s uma. Od toga časa pazio sam na obroke, ali i slušao, kako se svaka moja zapovijed u tom pogledu popraćuje mrmljanjem mukla negodovanja.

Unatoč tome moja je najintenzivnija pažnja bila okrenuta k obzorju, gdje se opet kuhalo nešto protiv nas. Ovaj put nismo dugo čekali: žestok, silan zamah vjetra obori se na nas, ošinu me pjenom preko očiju tako grdno, da sam za čas kao obnevidio. Kad opet progledah, a to se pred samim čamcem stvorio orijaš, kakva još nismo sreli. Sve se na njemu mota i grči, iz stotine mu žvala suklja pjena, gotova da nas poduši. Ugnuti mu se — bilo je prekasno.

— Drište se! — viknuh, ali mi se glas izgubi u šumu vode, što se u taj mah na nas razli. Čamac se strahovito prope, a onda kao da će nosom u dno morsko. Kako je stao? Kada? Što ga je zadržalo? — to ja ne bih znao reći. Pošto je na brzu ruku izbačena voda, u kojoj smo — može se reći plivali — i pošto se uvjerih, da nas je navala i ovog puta sve poštedjela, htio sam da osokolim vojsku i viknuh, što me grlo nosilo:

— Još smo živi! — Kad nas nije sada zamelo, ne će više...

— Što prije to bolje!, grune neko kao da se ruga.

5. MISAO NA BOGA

Opet nas primoralo, da vjetru okrenemo krmu, i mi evo po treći put jurimo prema jugu. Dvojica trojica vrše zapovijedi bez prigovora, drugi se ili očito nećkaju ili apatično bulje ispred sebe ne dajući od sebe ni glasa života. Moj drug sasvim smalaksao, i božman, koji se do malo prije još najbolje držao, zapao u neku tupu čamotinju. Šutio je, a kad bih ga što zapitao, odgovarao je kratko, nevoljko, kadšto gotovo i okosito.

Ležeći na dnu čamca Grk je zavijao bolno i čudno. Nekima bijaše tako dotužio, te su se već dogovarali, da će, ako ne prestane, s njime u more... Nisam mogao da se ne suprotnem:

— Stid vas bilo! Tako se ne govori ni u šali!...

— Pa mi se ne šalimo..., iskesi se »mladić«, što je bio na veslu prvi do mene.

— Boga mi, ne šalimo se!, zaintačiše druga dvojica mladih u jedan glas.

Nasta šutnja, puna nekog potmulog izazova. Osjećah, kako se moj ugled i ono, što se kaže — auktoritet, sve više kida, i ja ne uzvratih, kako bih bio morao. S tim osjećajem padala je u mene i snaga i pouzdanje u sebe, i ja sam sa strepnjom očekivao čas, kad već ne ću imati kome da zapovijedam. Što ću ja onda ovako slab, star i sâm? Gdje ću da nađem u sebi riječ, glas, pokret, koji bi mogao da u demoralizovanu vojsku ulije nešto povjerenja? Nigdje. Što sam imao, to sam dao. Još držim ruku na kormilu i gotovo mehanički upravljam njime. A na osorljive, razdražljive, više puta i uvredljive ispade ne odgovaram više. Evo — malo prije uvukla se nečija ruka pod krmu i odnijela lagvić s vodom, a ja se ne suprotnuh. Čemu? Neka ide sve, kako je udes odredio. Što prije, to bolje — kako je ono neko već kazao. Sad sam i ja gledao ravnodušno na sve, tako da se nisam gotovo ni osvrnuo na moga nevoljnoga druga, kad se ono digao buncajući, da ide u komoru po duhan, po karte i neke račune, kojima će dokazati, da smo već blizu Premantura — i sve tako. Štaviše, ja sam iz časa u čas očekivao, kako će ovakvo ludilo zahvatiti i druge, sve jednoga po jednoga, pa da onda bude svemu kraj. Zaista strahovit kraj, i ja sam ne bez groze pomišljao, ne bi li bolje bilo, da taj krajnji, užasni konac kakogod pretečem: Da pustim, da nas more zahvati s boka— u jedan mah bilo bi sve gotovo. Strašna misao! Možda je to, gospodo, bio trag ludila, što je već i mene počeo da hvata..., da mi silazi u krv, u mozak... A da napast bude veća, morske grdosije opet udarile u divlju trku za nama zapljuskujući nas pjenom i zaglušujući svojim urnebesnim rikanjem. I kao da se pod nama otvorila nekakva bezdana jama, mi propadamo sve niže i niže. Mislim: sada je čas... Još mi ruka na «argoli« dršće, još se borim u sebi... a međuto se već i čamac diže, propinje, ali sasvim nakrivljen... Što ga drži, da se ne prevrne? Moja ruka? — Ništa — ili vrlo malo: toliko da ne popusti... I već bi bila sasvim popustila, da nije baš u taj mah neko povikao:

— Svijetlo nad vjetar!

— Parobrod! Parobrod! — popratiše drugi, sred buke, u kojoj je zatitrala žica žive nade. — Bilo mi je, kao da je s mene najednom spao nekakav ogroman teret.

— Pozor, ljudi! Ovamo ide. Da nam ne umakne!, vikah, koliko me grlo nosilo.

Još je daleko, već se vidi, da će nam proći blizu. Ali mi nemamo svijetla: kako da mu se javimo? Nije druge nego počekati, da nam se sasvim primakne, pa onda svi u jedan glas: pomoć! Tako je i bilo. Parobrod nam je već blizu, na mahove mu se čuje muklo udaranje stroja. Što nas je grlo više nosilo, mi svi udarismo u strahovitu viku: U pomoć!

— Jače! Jače!, htio sam da ih podjarim, ali nije trebalo: neki su od njih (Bog sâm zna kako!) stali na noge i odavali iz grla glasove, kakvih ja nisam u životu čuo nikada. Ali koja korist, kad je sve one očajne glasove primao vijor i nosio ih sa sobom na jug, daleko od parobroda, koji je sve više odmicao od nas! Ja sam odmah vidio, da je i ta nada propala i zašutio, dok je vojska još uvijek tulila u pomoć i po nekom nagonu lomatala rukama i po »pajolima« nogama udarala.

Malo zatim nesta i toga svijetla i mi ostasmo opet sami. U čamcu se sve stišalo. Grozan muk! Kao da se u tom trenutku svak zagledao smrti u oči. I ja sam već bio s njome učinio svoje račune, ali žao mi je bilo ljudi. Osobito, pošto sam čuo onaj njihov malopredašnji vapaj i vidio u mraku ono ludo lomatanje i pružanje ruku prema parobrodu, kao da hoće njima da zadrže život, koji odmiče. U svim onim kretnjama i glasovima drhtao je krik neizmjerne žudnje i molbe za oslobođenjem, krik, pred kojim je — kako se meni u onaj mah pričini — za jedan čas utihnuo sav urnebes razdražene prirode. Sve je odzvanjalo u onom vapaju: i težnja za domom, i želja za svima onima, što su ostali na njemu. Ozvanjala je i mladost, jer osim nas dvojice, trojice staraca sve je drugo bilo u jeku svoje snage. Grjehota za tolike mlade živote! Da mi ih je vratiti majci!

Grk, kome se još jače bio pomračio um, počeo opet da stenje i da izvodi one svoje bugarije, što su nekako zanosile na »Gospodine pomiluj!« I ja ne znam kako ni zašto, ali mene je ona tužna kantilena hvatala za srce, nekako čudno, i dirala neku žicu, koju mi je prva razigrala stara mati, negdje davno, dok sam još bio maleno dijete, i poslije, kad mi je o vrat vješala kolajnu s likom Majke Božje Trsatske. Ona mi je i sada o vratu — nisam nikada imao snage, da je skinem, ni da iz duše iščupam, sva ona čudesa, što ih morski ljudi pripisuju trsatskoj Gospi. A ovo, gdje se mi sred ovog pakla još nekako držimo, što li je drugo negoli čudo? A da Blažena Gospa s onog našeg — može se reći — rođenog brda, učini još jedno, veće? Da ovim mojim mučenicima pomogne izići iz ove strahovite kušnje? Bez ikakvog daljnjeg razmišljajnja i mimo svaku suvišnu riječ upitao sam mornare, da li su voljni obećati Majci Božjoj, da će je, ako se spase, pohoditi na Trsatu i njoj u čast zapaliti svijeću i platiti jednu sv. misu? Svi odgovoriše u jedan glas:

— Hoćemo! Zavjetujemo se...

— Tko može, na koljena dakle!

Svi skinuše kape, a neki, kojima je zgodnije bilo, poklekoše. A ja — jednom rukom držim »argolu«, a u drugoj mi je kolajna Majke Božje, što mi o vratu visi. Najprije izmolismo po jedan Oče naš i tri Zdrave Marije, Bog i sveti Nikola putnik! Amen!

Mornari, što su do sada klečali, poustadoše i posjedoše svaki na svoje mjesto.

Gospodo, mogu li vam reći, a da mi se ne nasmijehnete, da se već kojih pet časaka iza ove tužne ceremonije, pojavila na nebu jedna zvijezda, pa druga, treća i još nekoliko njih? Nikada kao u taj čas nije moja ruka čvršće držala kormilo... I vojska, koja je još prije nekoliko trenutaka gledala u smrt kao u najkraće rješenje, sad je kao oživjela gledajući s puno nade u ono malo razgaljena neba.

6. POSLJEDNJE STREPNJE

Osvanu nam nedjelja, četvrti dan one naše jezive igre sa smrću. Nisam imao zrcala, da se na nj ogledam i sam sebe vidim, već sam gledao druge oko sebe: lica kao namočene žute krpe, a usne sve pomodrele, baš šljivunaste. More nas još uvijek bije i baca čas ovamo čas onamo, ali vjetar je dobrano popustio, a što je najviše, ugrijalo nas sunce, prvi put iza toliko tmurnih dana. Osim Grka, što još uvijek privezan o bankinu nešto tlapi, svi ga pozdravljaju bučno, ali neiskazano srdačno. U tom raspoloženju okrenuh provu opet put Gavdosa, od koga smo sada udaljeni kojih šezdeset milja. Padne li ova sila morska, mogli bismo već sjutra poslije podne da budemo na otoku, ali nažalost na moru nije bilo vidjeti nikakva znaka, da će se ubrzo smiriti. Uvijek ista borba s talasima; i vrijeme prolazi, a mi se ne pomičemo ni za pedalj naprijed. Što je najgore, u bačvici nije više ni kapi vode, a i ono škroba u vreći istrošilo se gotovo sasvim. Dok je bilo sunca, vojska, kao opojena njime nije mnogo marila ni za glad ni za žeđu, no čim je nastala noć, priroda je počela da traži svoje. Neki između mornara postali razdražljiviji. Kuhar mi u neke dobaci dosta jetko:

— Do kada ćemo ovako? Mi se — zapravo i ne mičemo s mjesta...

— Prođe li ova noć mirno, sutra je more kao ulje..., odgovorih kratko i oštro.

Odsada niko više ne misli ni na glad ni na žeđu. Sve su oči uprte onamo, otkud nas je već tri puta bacilo natrag. Što bi, da nas opet kakav đavo zahvati i prinudi na uzmak? Hoće li — ne će li? — O tome je visio naš udes...

Teške bijahu ure one noći, teške i duge. Nategnutost neiskazana. Blizu je ponoć — čas, pred kojim smo najviše strepili. Nebo puno zvijezda, ali more još šumi, još kuha. Da li nam još što sprema?... Vrijeme izmiče, iako polagano. Prošla i ponoć i još jedan sat i dva — odnikud ništa — štaviše: vjetar sve većma zamire, pa i šum mora; nema sumnje — vrijeme okreće na bolje — sve više i više. Na moju zapovijed izvukla se i ostala vesla i čamac je odsada činio pune dvije milje. Potraje li ovako, za trideset sati smo na otoku. A glad? Žeđa?

— Kraj!..., poviče najednom »mali« s pramca. I zaista, već se u plavoj daljini razabiru vrhunci kretskih gora. Opet se za čas zaboravilo na glad i žeđu. Ali zamalo, jer je u želucima stalo opet nešto da kopa, a u grlima da pali. Ono malo mrvica škroba, što se uvuklo pod »pajole« ili prilijepilo za vreću, već se pokupilo i izjelo. Nastupila glad u svojoj grdnoj grozoti. Neki tu kušnju podnose mirno, neki mrmore, a dvojici, što na provi veslaju, mute se oči, iz kojih ne govori ništa dobro. Svaki čas okreću glave i pilje u »maloga«, što pružen na pramcu pokazuje suncu svoje polugolo, svježe i bucmasto tijelo...

Očito je, da glad već podjaruje u njima najzvjerskije instinkte.

— Mali, ovamo!, viknuh. I kad se dovuče do mene, naredih mu, da se ogrne i smota do mojih nogu. Ja sam čutio, da njihove oči traže moje. I našle nam se: Njihove

su strašne: ispod svake trepavice kanda viri po jedna sotona. Moja se ruka sama od sebe provukla u njedra i stala na revolveru...

Čamac je međutim činio svoje dvije milje na sat. Kad smo uveče ugledali svijetlo sa Gavdosa, obuzelo nas je sve, pa i onu dvojicu na provi, neobuzdano veselje. Pokvario nam ga kuhar. Premda je more bilo mirno kao staklo, a obzorje čisto, bez najmanjeg oblačka, on će ipak da natukne:

— Samo da se i opet štogod ne izduši. U martu smo, a marač je i jarac i vrtoglavac.

Mornari upriješe jače. O svanuću bili smo kojih deset milja daleko od otoka. Vojska upire što jače može. I mali pomaže. Na glad više niko ne misli. Samo na žeđu ne može niko da zaboravi. Da je nekako prevare, neprestano umaču prste u more i prinose ih k ustima. Slaba pomoć — ali otok je blizu, a to daje snage! Ja gledam one moje ljude i sve se pitam: otkud oni crpe tu i toliku svoju snagu?

Gospodo, i vi braćo, što radite na drvlju i kamenju, čast vašim žuljevima! Ali najveću muku Bog je ipak dao samo mornaru. A dao nam je i još nešto više: moć da na sve te muke lako i brzo zaboravimo. Da ste nas vidjeli, kad smo ono poslije tolikih dana patnje sjeknuli čamcem o kamen! Sve kao pjano. A što je najsmješnije — niko ne umije da hoda. Noge ili ne će da nose ili su zaboravile svoje funkcije, te mi svi na zemlju i tu se valjali i neko vrijeme urlikali, što ne bi ni đavo na maslu pojeo, tako da se Grk, kome se međuto vrnula svijest, pobojao, da smo svi poludjeli.

— Voda! — zaurla neko, dipi na noge i posrćući sune k nekakvoj bari, što se malo podalje ljeskala na suncu. Svi nagrnusmo onamo i bacismo se potrbuške na zemlju i zaronivši usta u onu kaljužinu stadosmo da je muzemo uz klokot, što se valjda čuo na milju daleko.

Pošto smo se kod čuvara svjetionika valjano okrijepili i vratili čamcu, našli smo, da nam je neko ukrao sva vesla. Nismo se ljutili: u onom času bili bismo mi izgrlili i izljubili sve tatove i lupeže ovoga svijeta.

Viktor Car Emin

BRODARI

I svi mi brodimo nekud kroz maglu u beskraj tamni,
sa lađom trošnom i starom na besnom valovlju mora,
a vesla truležom škripe i ruke žuljeva pune;
dok hladni vetri nas biju i telo prokislo, bono
od silnog napora trune.
I svi mi brodimo nekud sa lađom prepunom nada
i vere i želja i suza i jada;
i, dok lađa naša raspadom preti,
oči naše traže Obzor Voskresenja,
duše naše žude Luku Spasenja —
i svi mi tražimo sreću, dok ona u nama spava.

A more besno se peni i vetri zloslutno riču
i munje vatrene plamte i gromi gromorni tutnje
i kiše ledene pljušte.
I besna oluja vitla, a lađa naša se ljulja.

O, mi smo oluje deca, brodari velikog mora
i tužni lutamo tamo kud hladni vetri nas nose...
I uvek mračni i nemi u obzor gledamo tamni
za trakom Svetlosti Večne,
za iskrom Sunčanog Plama;
a svetlo kada nam sine, u oku od sreće zablista
suza radosti naše, i trenom nestane svetla.
I uvek tražimo kopno Istine, Pravde i Mira,
sa licem bledim, voštanim,
sa telom suhim, koštanim,
sa žutom čahurom mozga —
A kopna nikad ne sretamo
i uvek pučinom lutamo.

A more burno se peni i vetri urliču hladni
i besna oluja vitla i lađa trošna se ljulja
i srlja u beskraj tamni,
a boni vapaji naši u tmurne daljine lete.

A. Ujdurović

NEMOĆ

Išiban životom i duhovno gladan,
sa tisuću želja i tisuću snova,
ja vječno, vaj, lutam, ko lađa bez cilja,
raspet usred muka i vječnih bolova.

I štogod ja smislim za svoje spasenje,
usud mi sve raspe u vjetar, u tamu,
zaludu mi želje, traženja i htenja,
kada Bog ostavlja dušu moju samu.

Pa sa srcem punim najoštrijih strijela,
svirepo izboden, prepušten sam sebi,
ja očajno pitam, gdje je Bog moj stari,
zašto ne pokaže čudo u potrebi?

Zašto mi sve snove i sve nade moje,
uništi sa zlobom, neki usud čudni?!
našto onda želje i sve molbe ove,
kada svi su puti za spas uzaludni?!

Tako opit s groze, iscrpljenih snaga,
prevaren nadanjem, uza sve povike,
ne dopusti Bože, da od očajanja
i ja sam pristupim, među nevjernike.

Olinko Delorko

DVA NAŠA GRADITELJA PRIJE HILJADU GODINA

Divno je zaista, kad država, bilo koja, stoji u punom procvatu! Kad se nadu na svim upravama državnici požrtvovni, umni i pošteni; kad su vojskovode plemeniti, neustrašivi, puni ljubavi za otadžbinu; kad je vojska, do posljednjeg vojnika, prožeta skladnim i neslomivim uvjerenjem, da nema plemenitijeg i važnijeg posla negoli je obrana vlastite postojbine; kad je kralj, kao pravi otac, brižan i pun ljubavi prema svim potrebama svojih podanika, no strog i neumoljiv prema svakom zlu, koje hoće da se uvuče bilo s koje strane i da podruje sreću i sklad u državi.

U takvoj državi uspijeva svaki pothvat, razvija se svako znanje, cvate svaka umjetnost, jer svaki državljanin s pouzdanjem i s radošću ulaže svoje najbolje sile u svoj posao, znajući, da mu je uspjeh osiguran brižnom i umnom uredbom države. Uspjehom pak državljana diže se sve više ugled i bogatstvo države, i takva je država kao zlatan prsten: teče zlatna pruga uokolo i stvara prstenak, a ne znaš, gdje prestaje zlatna zasluga uprave, a gdje počinje zlatna zasluga državljana, jer se sklapaju u jedan kolut plemenite kovine; čvrst i nerazoriv.

U takvom sretnom razdoblju stajala je hrvatska država za vladanja kralja Tomislava. Nije dakle čudo, da su naši predi u to doba, kraj ovako povoljnoga unutarnjega stanja, stekli toliko znanja, vještine i snage, da su počeli tražiti veze i s ostalim kulturnim narodima tadanjeg svijeta. Mnogi od njih, željni novog znanja, novih bojnih djela, ili opet većeg dobitka i visokih časti, pošli su da potraže sve to u dalekom svijetu.

Tadanja Hrvatska kao primorska država imala je osobito povoljan položaj za saobraćaj s ostalim narodima. No ujedno je kao takova bila izložena neprijateljskim napadajima s mora. Prigodom takvih napadaja i prigodom hrabre obrane jadranskih obala po Hrvatima dešavalo se i to, da su pojedini naši ljudi bili zarobljeni i odvedeni u ropstvo na neprijateljskim brodovima. Po svojoj oštroumnosti i osobitoj hrabrosti sticali bi ovakovi naši predi u svojoj novoj postojbini sklonost svojih gospodara i postajali slobodnim ljudima. Mnogi od njih uzdizali su se sve više u častima, postajući visokim dostojanstvenicima, potkraljevima, pače i krunjenim glavarima manjih država.

Tako su u arapskoj vojsci — za doba arapske moći u Španiji — postojale zasebne čete Slavena pod arapskim nazivom »Saklabi«. Da se pod »Slavenima« imadu ovdje u prvom redu razumijevati naši predi s Jadrana, to proizlazi iz međusobnog geografskog položaja Tomislavova kraljevstva i arapske države u Španiji. — Te čete Saklabi-a (Slavena) koje su se borile pod vodstvom arapskih vojskovoda, opjevane su pače u staroj francuskoj narodnoj pjesmi: «Chanson de Geste«. U toj pjesmi nose Slaveni ne samo dičnu oznaku »odabranih vitezova« nego im ta pjesma daje i pjesnički naziv »munja nebeska«. Time pjesnik označuje njihovu brzinu, neustrašivost i sigurnost u gađanju.

No gotovo je još zanimljivije, što nam povijest pripovijeda o onim našim precima, koji su u kulturnim starim državama onog doba znali snagom svojeg umijeća i obrazovanosti steći visoka mjesta.

Tako je za vladanja kalifa Hakana u Španiji bio podignut na čast velikog vezira Djaffar Slaven (arapski: Djaffar al Saklabi). Taj umni državnik zamislio je i izveo gradnju džamije u Kordovi, koja je još i danas, nakon 1000 godina, tako čudesan spomenik tadanje umjetnosti, da je poznata po svemu obrazovanom svijetu sa svoje velebne ljepote. Žalibože ostao je sačuvan tek jedan dio te umjetnine. U njemu je sada smještena Kordovska katedrala. Po svojoj divoti, po svojim razmjerima, raskoši, i veličini pokazuje nam taj jedan dio dovoljno, kako je tek u svojoj cijelosti morala biti ta džamija. Uzdržani dio počiva na 800 stupova, nad koje se nadvijaju lukovi divnih razmjera. (Cijela džamija počivala je nekoč na 1400 lukova.) Zidovi, stupovi, uznositi lukovi -- sve je to potpuno pokriveno uresom tako bogatim i tako raskošnim, da tu zgradu i danas putopisci nazivaju čudom čudesa. Raznobojni rijetki mramor, srebro, zlato i ostale dragocjene kovine, drago kamenje — a napokon i umjetna tvoriva kao: fini porculan i raznobojna ocaklena opeka, sve je to uloženo u sićušnim komladićima, sve se to salijeva u predivnu, nježnu i umilnu ornamentiku, koja obavija svih 800 stupova, penje se uza sve lukove i pokriva sve zidove te divne građevine.

A sve ovo zamislila je i izvela već prije hiljadu godina umjetnička duša Đaffara Slavena, umjetnika sa Jadranskih obala! Pa da ne budemo ponosni na oceve naše i na narod naš, koji je već prije deset stoljeća bio dosegao toliku visinu uljudbe!

Još jednoga graditelja s hrvatskih obala spominje nam povijest ovog istog doba — graditelja, koji je kao i Đaffar, stavio svojem znanju takav spomenik, da ga ni do danas zub vremena nije uništio.

Džauhar Dalmatinac, kako ga nazivaju arapski pisci, (roden po podacima istih povjesničara u Epidaurusu, današnjem Cavtatu kraj Dubrovnika) bio je još dječakom doveden kao rob u Kairavan i poklonjen Kalifu Al Manzuru. Kalif je umnog mladića doskora učinio svojim »pažem«. Nakon nekog vremena proglasi ga Kalif slobodnim, a kratko iza toga postade Džauhar Dalmatinac velikim vezirom i glavnim vojskovođom Al Manzurove vojske. Kao takav vodio je vješto i neustrašivo više bitaka, a napokon mu bude povjereno, da zauzme grad Kairo. Džauharu Dalmatincu uspije zaista taj pothvat, te on unide kao pobjednik u Kairo. Odmah nakon zauzeća grada odredi Džauhar, da se ima graditi nova četvrt Kaira. Neumoran duhom prihvati se odmah sam posla, te izradi osnove i nacrte za tu novu četvrt. Po tim nacrtima Džauhara Dalmatinca gradnja je odmah i izvedena. Ova tadanja »Nova četvrt« sačinjava sadanji grad Kairo, jer su ostale četvrti tijekom vremena napuštene ili uništene. U današnjem Kairu pozna se još i sada osnovna misao Džauhara Dalmatinca. Glavna cesta naime, koja je po Džauharovoj osnovi dijelila grad na dva nejednaka dijela, može se i sada lasno raspoznati i slijediti, jer pod imenima raznih manjih ulica i sada presijeca grad Kairo.

Nakon osnutka te nove četvrti Kaira započeo je Džauhar Dalmatinac odmah gradnjom velike džamije Azhar, koja još i danas stoji. Poslije je u njoj smješteno sklonište za starce, a napokon učilište. — Na prvotnoj džamiji bila su izvedena tri visoka stupa, a na njima umjetnički izradene kamenite ptice. Po osnovi našega graditelja imale su te kamene ptice zapriječiti, da se prave ptice ne dolaze gnijezditi na džamiju.

Priča se, da je Džauhar Dalmatinac, prije negoli je započeo gradnju nove četvrti Kaira, upitao po tadanjem običaju zvjezdoznance, koja li je zvijezda povoljna, da se pod njenom vladavinom započne gradnja. Zvjezdoznanci, ispitavši nebeske znakove, odrede čas, kad imade gradnja da započne. Kako bi svi radnici na svima mjestima u isti dobri čas započeli zidanjem Kaira, bude namješten jedan sklop zvonova, koji je imao objaviti početak rada. No desi se slučaj, proleti vrana, zapne o uže zvonova, zvonovi se prije reda oglase i rad započne pod »nesretnom vladavinom« zvijezde Marsa. Toj su zgodi stari povjesničari dugo pripisivali sve nedaće, koje su tijekom historije zadesile Kairo.

Međutim se mudri Džauhar nije dao smesti ovom, za tadanje pojmove tako nemilom, zgodom. Gradnja nove četvrti bude nastavljena. I gle: zaista je umni taj graditelj radio pod sretnom zvijezdom, jer mi, potomci njegovi, sa ponosom gledamo, gdje na obali afričkoj stoji i danas grad, slavan i glasovit po starini i povijesti svojoj, a zasnovan i izveden po Džauharu Dalmatincu.

Po † Vladimiru Mažuraniću

DRUGOVIMA

Dok za voćem tonu u rumenom žaru
Zadnje zrake sunca na krstu zvonika,
Andeo se mira sa rukom na daru
Polagano spušta obasjana lika...

I dok rosa sipi... u šapatu njenom
Sećam se, drugovi, provedenih dana,
Kako su nam oni prolazili trenom,
U sreći i želji ko uzdah s usana.

Znadem, da ste sada daleko od mene
Veseli i sretni na plavom Jadranu
I da vašim srcem lete uspomene
Noseći vam čistu svetlu mladost ranu...

I sada uz živi šapat rose s grana
Osvežene, lake moje čežnje lete,
Da se s vašim sliju ko za mladih dana
Napretku i cilju žudene nam mete...

Nikola Mirosavljević

MOJA MAJKA

Moja bleda majka, — moj mučenik,
Mir moj ovenčan tugom,
Moja sveta ikona, moj bledi lik, —
Bdi nad mojim patnjama.
U noći, kad divlje oluje
Zahukte oko naših domova,
Bdi moja majka — moj mučenik
Uz moj odar kao voštanica.

Njene dve mršave žute ruke
Kao dve skrušene molitve
Miluju moje bledo čelo;
Njenih deset hladnih prstiju
Drhte na moje umorno telo
Kao deset bledih krikova
I miluju me i miluju me...

Ja sklapam svoje umorne kapke
I snevam pod bledim pokrovom njenih ruku.
... Moli moja bleda majka — moj mučenik;
Smeše se njene ruke drage, —
Smeši se moja sveta ikona, moj bledi lik.

Đorđe Lopičić

JUTARNJA PESMA

Nasmejano buktavo jutro:

U vazduhu trepće radostan ciktaj ptica,
na svakom listu sjaji poljubac sunca,
na svakoj travci plamsa zlaćana iskra.

Čuješ li, kako s brda, travnjaka, mora
kikoće zanos širina
i kako se trza nešto
— ne znam, da li u meni ili u zemlji
duboko —
kada u beskraj širina
uroni oko?

U ovo plavo jutro ja razumem onaj bol,
bol strvenog crva vezanog za zemlju,
i suzu, što tlo je kapala
i napor, što ju izorao

i shvatam onu snagu, iskonsku, silnu,
kojom se pod nebo diže suri orao!

Branko Perović

USAMLJENI LETNIKOVAC

Na žalu more kroz noćnu tišinu
Njišući šljunak zašumi na čas,
Šumore pesmu stari kestenovi
I stepe neke svete budi glas...

Posuto nebo blistavim zvezdama
Putuje kradom, a on miran stoji:
Zamrli kapci, uvenulo cveće;
Časovi lepi prošli su kud koji.

Negda sam ovud prolazio često
I vedar osmeh vek do mene stade,
Jeka koraka s uspavanih kuća
Budila j' dušom čeznuća i nade.

I sad me eto — ali dušom vlada
Doline puste šutnja, tuga, što li?
Jeka koraka ne dira — i neka:
Digla bi samo jato gorkih boli.

Stjepan Štic

ZEMLJA, GDJE IZLAZI SUNCE

Kada vam čovjek kaže: »Ja nemam sreće«, — ne vjerujte mu, jer to znači samo to, da on n e ć e da bude sretan. Ili možda ne zna da to bude. Naučiti čovjek može sve, pa i ovu nauku, najvažniju i najpotrebniju u životu: znati uhvatiti sreću...

Ali ako se već odavno govori o pojedincu čovjeku, da je »sam kovač svoje sreće«, — mnogo više to vrijedi za čitav narod, koji ima više mogućnosti, a u prvom redu, i v i š e v r e m e n a od pojedinca da si u životnoj borbi izvojuje sreću i blagostanje. Zato treba danas mnogo zajedničke volje i ustrajnosti, a to jednostavno znači, da svaki njegov član mora da napregne sve svoje sile u radu na vlastito, dakle i općenito blagostanje. Odlični engleski ekonomist Adam Smith rekao je jednom da »čovjek kada se brine za svoju vlastitu korist, više koristi prinosi društvu i državi negoli onaj, tko bi sav svoj vijek mislio samo na društvene interese«.

To je istina, ali samo donekle. Pitanje je u tome, kako čovjek s h v a ć a društvene a i svoje interese. Ako on dobro razumije, da je njegova vlastita sreća i korist neposredno vezana s interesima cjeline, u kojoj on živi, — onda će sve ići dobro. To vam je isto tako, kao i kod čovječjeg organizma: dok svaka ćelija, od kojih je on sastavljen, radi složno s drugima — čovjek je zdrav. Ali čim se ta prirodna sloga naruši, čim jedni organi počnu da žive na račun drugih, a sami ne doprinose ništa na korist cjeline, onda dolaze bolesti i, konačno, smrt. Isto je i kod onoga velikog organizma, koji se zove narod, država. Blago onim narodima, kod kojih je ta zajednička svijest dobro razvijena, a volja svakog pojedinca upućena na čvrst i ustrajan rad, u korist njegovu i njegove domovine.

Među takve narode svakako pripada i onaj, koji naseljuje brdovito otočje Nippona i od toga naroda treba da mi mnogošta naučimo.

1.

Mi, Evropljani, uopće malo poznajemo Žuti Istok. Japan i Kina su za nas još uvijek neke tajanstvene zemlje, knjiga sa sedam pečata. To je donekle i razumljivo, ako uzmemo u obzir, da je sam tok njihove povijesti išao daleko od nas, dugo se vremena ne slijevajući s tokom evropske povijesti. Bijeli Zapad i Žuti Istok — to su dva sasvim različita, zasebna svijeta. Njihova kultura, sam njihov život — sve nam izgleda potpuno tuđe i neshvatljivo. Nije čudo, što ih mi, ne poznavajući kineske i japanske kulture, još uvijek držimo za »barbarske« i zaostale. Donekle imamo i pravo — bar što se tiče »zaostalosti«. Nemaju oni naše razvijene tehnike naših grdosija — parobroda, željeznica i t. d. Ali mi to imamo kratko vrijeme. Još pred kojih 100—150 godina nije tome bilo ni traga. Ako zagledamo u našu prošlost za nekoliko stoljeća ili za jednu hiljadu godina unatrag, naći ćemo po čitavoj Evropi same napola barbarske narode, koji su si tek utvarali da su »kulturni«.

Međutim je već u ono doba Kina imala veoma razvijenu kulturu, velike pjesnike, vješto razgranjenu trgovinu i industriju, te upravo genijalno dotjerano ratarstvo.

Japan je mlađi od Kine, no i njegova je kultura ipak starija od mnogih kultura evropskih naroda. Japanska se država — ako izostavimo napola mitska vremena — započinje 660 godina prije rođenja Krista. Onda je naime u japanskoj povijesti zabilježen prvi imperator ili Mikado, po imenu D ž i m m i, od koga vodi svoje porijeklo sadašnja carska dinastija. Nije dakle čudo, da Japanci, kao što i Kinezi, govoreći o nama drže nas Evropljane također barbarima. Eto na primjer zanimljivog izvatka iz jedne proklamacije, što ju je sredinom prošloga stoljeća izdala japanska vlada, povodom dolaska engleske mornarice. Tamo je među ostalim stajalo: »Japanci! Vi ne smijete da odmah pljujete na stranu, čim opazite bijelca! Zabranjeno je također bacati im pod noge štapove, te im se na bilo kakav način rugati. Uopće se morate p r e m a b a r b a r i m a v l a d a t i o n a k o, k a o d a s u t o a z i j s k i k u l t u r n i l j u d i!«

Ali hoćeš-nećeš — Japanci su morali da zatome svoju mržnju i svoj prezir prema »evropskim barbarima«. Sam je život, u obliku amerikanskih, a onda ruskih i engleskih ratnih brodova, pokucao na njihova kroz stoljeća zatvorena vrata. Nisu mogli da se odupru uplivu novoga vremena. Započinjala se nova era japanske povijesti...

Međutim unutar zemlje bilo je sve spremljeno za dolazak te nove ere. Stari je poredak — nasljeđe drevnoga kineskoga feudalizma — bio toliko istruo, da je trebao samo jedan udarac izvana, da ga sruši. Car Nippona — Mikado — nije bio ništa drugo do krunisani zarobljenik, koji je doduše živio u svojem raskošnom dvorcu u Kioto* i bio objekat upravo religijoznog klanjanja, ali nije nipošto imao u rukama prave vlasti. Sve državne poslove vršio je š i o g u n (ili s i o g u n)**, vrhovni vojskovođa Imperije. Šioguni su došli do vlasti zbog vječite uzajamne borbe feudalnih knezova — d a j m i o, — koja je šestnaestog stoljeća dosegla svoj vrhunac, dok šogunu T a j t o m i nije uspjelo, da konačno slomi njihovu samovolju. Ali od toga doba je sam Mikado bio potpuno zasjenjen šogunima, koji su pripadali različnim kneževskim porodicama, te su se manje brinuli za opće državno blago negoli za blago tih svojih porodica i mnogobrojnih vazala.

Takav režim, zajedno sa konzervativnom politikom, koja je nastojala da što više odijeli narod od bilo kakvog dodira s vanjskim svijetom, nije naravno išao u prilog narodnom blagostanju i općenitom napretku. Zatvoren u svojim zidovima, Japan se kulturno gušio. Ali već je dolazilo vrijeme, kad je morao stupiti na polje svjetske politike.

Učinio je to doduše nehotice. God. 1853. je k obalama Nippona došlo amerikansko brodovlje. Amerikanski admiral je izjavio, da je došao sa svrhom, da započne političke i trgovačke odnose s Japanom. »Ako li vi nećete voditi s nama mirne pregovore, istupit ćemo protiv vas neprijateljski«, — tako se svršava admiralov list.

Između japanskih upravitelja zavlada najveća strava. Svi su na očigled vidjeli, da se ne mogu boriti protiv Amerikanaca. Ali mnogi su se bojali, da Japan ne stigne sudbina Indije i drugih azijskih kolonija Evrope.

---

* Drevna prijestolnica Japana.

** U japanskom jeziku nema zapravo zvuka „š"; ali i „s" u ovom slučaju ne izgovara se kao naš glas „s" nego s malom palitalizacijom, dakle između s i š.

Isprva su pokušali da na običan azijski način rastegnu pregovore. Ali u tome nisu uspjeli: amerikanski admiral za godinu dana opet dođe te odlučno postavi ultimatum: ili sloboda trgovine ili rat.

Prije su naime, sve japanske luke[1]) bile zatvorene za stranca. Nijedan Japanac nije smio da odlazi u tudi svijet, — osim nekih određenih putovanja u Koreju i Kinu. Sada su »bijeli barbari« zahtijevali, da se njima otvore japanske luke. Japan je pod moraš pristao. Iza Amerikanaca došli su Englezi, Rusi, i tako redom. Svaki je zahtijevao isto, što i Amerikanci. Vrata tajanstvenog Nippona bila su sada širom otvorena za »invaziju bijelih barbara«...

Narod se bunio. Otvaranje trgovine s Amerikancima i Evropljanima izazvalo je u Japanu poskupljenje cijena za živežne namirnice. Zastupnici su stare konzervativne politike također bunili svijet, vapeći, da je »Japan propao«. Ondašnji šiogun Jesada, posljednji od šiogunske dinastije Tokugava (a bio je i uopće posljednji šiogun!) razumio je, da se Japan ne može boriti protiv Evropljana, ali je morao da popusti zahtjevu protivne evropske stranke, koja je uostalom nastojala da što više umanji šiogunovu popularnost u narodu.

Jedanaest je godina trajalo ovo burno vrijeme uzajamne borbe i trzavica. Rat s Evropljanima i Amerikancima svršio se onako, kako je i morao da svrši. Japan je pristao na sve, što su od njega zahtijevali u pogledu slobodne trgovine, otvorivši 7 luka.

Ali Japanci su nešto i dobili od ove historijske lekcije. Oni se nacijonalno sjediniše. Od napola feudalne države sa različnim »dajmijima«, »šiogunima«, borbom između pojedinih plemićkih rodova i različnih plemena, Japan se ujedinio u jednu monarhiju, s demokratskim uređenjem. Šiogunat je konačno bio ukinut. Mikado se iz svoje pozlaćene tamnice, Kiota, preselio u Jeddo, koji se nazvao Tokio, što znači »Istočna prijestolnica«.

Narod je osjetio, da je u vlastitoj kući. Njegovo nacijonalno čuvstvo pojačalo se. Uvrijeđen saznanjem o svojoj slabosti prema »bijelim barbarima«, on je počeo da shvaća, u čemu je njegova slabost, a njihova nadmoć. Prosvijećeni ljudi iz redova japanskog plemstva — »samuraji«, — sjedinjeni nacijonalnim čuvstvom, nastojahu da provedu potrebne reforme. Sav narod, zahvaćen istim čuvstvom, napregnuo je sve svoje sile, da postigne taj cilj. A usto je Japanu, zemlji Izlazećeg Sunca, udes darovao i tako genijalnih i odlučnih vođa kao što je bio sam novi Mikado Mutsu-Hito (koji je nedavno umro, a stupio je na prijestolje svojih djedova god. 1867., kad je bio star samo 15 godina), knez Arisugava[2]), admiral Togo, general Nogi i drugi veliki preporoditelji japanske države.

2.

Bit će vrlo zanimljivo, ako isporedimo sadašnji Japan s onim od prije sedamdeset godina. Nagloj promjeni njegovoj iz tipično azijske države, koja se stoljećima kočila u preživjelim formama, u impozantnu svjetsku velesilu evropskog stila i obličja, nemalo se čudi evropski svijet. Ako se sjetimo, da još polovicom prošloga stoljeća u Japanu nije bilo ni mornarice, osim jadnih ladica, niti prave, evropski naoružane vojske do karikaturističkih gomila vojnika, obučenih u starinsko nespretno odijelo i oružanih još nespretnijim puškama, koje su bile opasnije za onoga, tko puca, negoli za njegov cilj, — nehotice moramo da osjetimo opravdano čuvstvo zapanjenosti i divljenja pred ovim sitnim ljudima s hladnima, kosim očima i žutokamenim licem.

Čuveni ruski pisac Gončarov, koji je u pedesetim godinama pohodio Nagasaki, ostavio nam je briljantne iako ponešto površne slike iz ondašnjeg japanskog života. Međutim, autora »Oblomova« ne smijemo okriviti s površnosti, jer njega Japanci, kao i nikoga drugoga, nisu onda puštali u zemlju. Unatoč tomu, što je Gončarov, putovao u Japan s ruskom eskadrom, kao admiralov tajnik, morao je da se zadovolji s onim, što se dalo vidjeti u primorskom gradu. Ali i to je bilo dovoljno, da si predoči život staroga Japana.

Prije svega ruski je admiral, kao što i njegov amerikanski predšasnik, morao da se sukobi s onim zakržljalim azijskim birokratizmom, kojim se odlikovao ondašnji japanski režim. Gubernatori Nagasakija (bila su dva) nastojahu, da se što više zategnu pregovori, što su ih vodili s admiralom. Ne usuđujući se da mu smjesta pokažu vrata, oni su se na svaki način uklanjali odlučnom odgovoru, pozivajući se na svoju nemoć i ovisnost od vrhovne vlasti u Jeddo, gdje je boravio šiogun.

— Morate malo pričekati, — govorahu žuti diplomati u ženskim svilenim suknjama, — ta zar vam se tako žuri? Ah, ovi bijelci! Njima se uvijek čini, da imadu premalo vremena.

Stari je Japan držao, da je vrijeme — najjeftinija roba. Ta on je u svome hiljadugodišnjem iskustvu znao, da vremena ima na pretek!

Admiral se svakako ljutio, — ali hoćeš ne ćeš morao je suzdržavati svoj gnjev i svoju nestrpljivost. Prolazili su tjedni za tjednima — odgovor gubernatora bio je uvijek jedan isti: »Iz Jeddo još nije stiglo«...

Međutim tajnik ruske ekspedicije, genijalni romanopisac, nije zalud gubio vrijeme. Mirnim je okom iskusnog posmatrača proučavao nove ljude i običaje.

Eto, kako on prikazuje prizor svečanog primanja ruske deputacije.

»U duljini dvorane, u nekoliko redova, sjedjele su na petama nepomične figure u bogatim odorama i s upravo smiješnom važnošću. Ni oko im se nije micalo, nije se čulo, kako oni dišu. U svojem odgovoru admiralu, gubernator je nakon dugačke svečane ceremonije, rekao da »japansko oko boli, kad mora gledati kako je u pradrevnim vodama Nippona usidreno brodovlje tudinaca«. Zastupnik drevnoga, konzervativnog Japana nije drugačije ni mogao da kaže...

Ali je onda takvih ljudi bilo već sve manje u Japanu. Jedan od tumača je i nehotice priznao, da su nešto prije, negoli je došla prva ruska delegacija, u vrhovnom vijeću bila samo dva glasa od sedam podana u korist ruskoga prijedloga, dok mu se samo dvojica odlučno protive.

»Japan nije umro, — primjećuje Gončarov: on tek spava. Ne će proći ni pola vijeka, i on će se probuditi, a onda će sam geografski položaj i potencijalna aktivnost Japanaca stvoriti od ove zemlje veliku pomorsku državu prve klase«.

Gončarov se nije prevario, — iako je u ono doba bilo još vrlo teško proricati. Eto, kako su onda izgle-

---

1 Izuzevši Nagasaki; pa i tamo su strani brodovi smjeli da ostanu samo toliko, koliko je potrebno da si nabave prijesne vode i potrebne hrane.

2 Vođa napredne stranke.

dali japanski vojnici: »sitni i slabašni, u malenim lakiranim kapicama, nalik na čunj, oni su stajali sa sanljivim pogledom, sagnuti ka koljenima. Na plećima su im bile puške u tokovima .. . a možda i nije bilo nikakvih pušaka. Ovdje je sve moguće«.

Na drugom mjestu Gončarov priča o dekorativnim topovima ... od drva. Jedan je top pao u vodu s obalne »tvrđave« te je ostao plivati. Neki Japanac — artilerist — plivao je za njim, gurajući ga rukom prema plitkom mjestu ...

Ali je već izgledalo, da u Japanu sve vrije. Pojaviše se već novi ljudi, koji su težili za novim. Sa sve većim zanimanjem gledali su oni tekovine tude kulture; osobito su se zanimali za evropsku municiju, topove, puške, brodovlje. Jedan je od takvih »novih Japanaca« rekao Gončarovu: »Ne će kod nas dugo ostati onako, kako je. Bit će doskora velikih promjena«.

Samo narod nije još došao do potpunog shvaćanja te istine, — a nije bio, u potrebnoj mjeri, ni nacionalno svijestan. Za vrijeme dolaska amerikanskog brodovlja jedan je od vođa »pomirljive stranke« govorio, da »vojnici japanski nemaju razloga, da se biju s tuđincima. Da se rat vodio na tuđoj zemlji, gdje bi vojnik mogao da se okoristi plijenom, — onda bi bilo drugačije. A čime sada da se podrži i ojača vojnički duh?«

Nije bilo još osjećaja o jednoj otadžbini. Narod, naučen na feudalnu podijeljenost, nije se još bio digao do opće nacionalne svijesti.

3.

Govoreći o onoj zaostalosti (uglavnom u pogledu tehnike), u kakvoj su Japan našli Evropljani, ne treba smetati s uma, da je ipak ta zemlja imala drevnu i profinjenu kulturu. Da nije tako, ne bi Japan mogao da se u tako brzom roku preruši u modernu državu. Medutim, Japanski se narod nije trebao da iznova kultivira. On je trebao samo da promijeni vanjske forme kulture, da uzme nešto novo, što mu je nedostajalo. Čovjek, koji uopće zna čitati, lako će se naučiti čitanju i na tudem jeziku. Inteligentan čovjek lako može promijeniti svoju profesiju, te izučiti bilo kakvu drugu.

Japanska kultura, u svoj svojoj cjelini, malo je još poznata evropskom svijetu. Ali sada se sve više proučava. Već nam je poznato, da je Japan imao svoje velike pjesnike. Japanski su hramovi nešto sasvim posebno po svojoj arhitekturi. Gradeni od drva — kako većinom ondje grade— oni ipak stoje već čitava stoljeća, a izgledaju kao da su tek jučer gradeni. Japanci naime bojadišu drvo posebnim »japanskim lakom«, koje drvu daje izgled kosti, te ga čuva od kvara. Tamno,crvene, tamnozelene i baršunasto-crne, dižu se stijene tih hramova na zelenoj pozadini džinovskih kriptomerija.

Jedan pisac, koga se najviše dojmila ova čudnovata harmonija izmedu japanske arhitekture i njene prirodne okoline, — u čudu se pita: kako se to postizava? Da li je već prije nekoliko stoljeća Japanac — arhitekta znao ocijeniti ovu božanstvenu harmoniju, providjeti je u duhu, te unapred za stotine godina proračunati, posadivši baš na potrebnim mjestima ove kriptomerije?

Ali to je zbilja rezultat proračunanog, finoga ukusa. Isti pisac kaže: »Japanci izvanredno razumiju efekte boja. Kada sam prvi puta bio u Nikko, na proljeće, uzduž velikog drvoreda, koji vodi ka hramovima, sadili su maleno grmlje. Kad sam na jesen došao tamo po drugi puta, vidio sam, kako su ovo grmlje iskopavali, — jer (tako mi je bilo objašnjeno) njegovo zelenilo ne odgovara boji hramova; bolje se s njom podudara zelenilo trave, koje finije podcrtava njihove tamno-crvene i crno-zlatne tonove. Japanci su to odmah shvatili. Ja sam se ispočetka začudio a onda i sam shvatio, te se poveselio, što ima ljudi, kojima je draga i razumljiva ljepota«.

Japanci uopće vole svako bilje. Ne samo da su njihovi hramovi ukrašeni drvećem i cvijećem; svaki seljak nastoji da — unatoč strašne oskudice u zemljištu, — o kojoj u Evropi ne imadu ni pojma — posije bar malo krizantema i lotosa. U duši čak i prosječnoga Japanca krije se mnogo poezije.

Jedan je od putopisaca upitao Japanca — zašto se nigdje u cijelom svijetu ne može odgojiti ono čudnovato liliputansko drveće, koje raste samo u Japanu? Čak i odraslo te ojačano, ono odmah propada, čim ga presele u tude krajeve. Medutim se Japanci ne bave s njima vrlo mnogo. Samo uzmu grančicu takvog drva, posade je u lonac sa zemljom — te izraste patuljasto drvo. Onda ga treba samo dobro zalijevati. Ali — kako se bar priča — nikomu to ne uspijeva, osim jedinim Japancima.

— Tomu je uzrok — odgovori upitani Japanac — što mi volimo ta malena drveta svom svojom dušom. Ljubav je potrebna ne samo za čovjeka, već i za svaku biljku: ona je osjeća isto tako kao i svaki drugi živi stvor ... Vi Evropljani to ne ćete nikada razumjeti.

Možda sve ovo i nije baš sasvim tako, — ali svejedno: si non è vero, e ben trovato (ako to i nije istina, ipak je dobro izmišljeno). I ne samo »dobro«, već i lijepo; a što je glavno — ovo sasvim odgovara zbiljskoj ljubavi Japanaca prema prirodi i njihovu dubokom osjećaju duhovne blizosti čovjeka prema svemu, što živi, osjeća sunce i veseli se radosti života ...

U istom Nikko — najljepšem mjestu Japana — nalazi se jedan čudan spomenik, za kakve se ne zna u drugim zemljama. Prije trista godina tamo je stajao jedan starinski hram. Susjedni dajmio — kneževi i samuraji — plemići, svaki, koliko je mogao, htjeli su da nešto poklone hramu: jedan je darovao zlata za uređenje stijena i vrata, drugi veliki brončani fenjer, i tako redom. Samo jedan siromašni samuraj nije mogao ničim da obdari božji dom. Odlučio je medutim da će ipak nešto doprinijeti njegovu ukrasu, — i započeo je da sadi velik drvored od kriptomerija, koji bi vodio ravno ka hramu. Radio je sa svojom obitelji i čeljadi čitavih dvadeset godina, te mu je uspjelo, da u tome roku nasadi malenih kriptomerija na dužinu do 35 kilometara.

Prošla su tri stoljeća. Nema ni glasa o gordim dajmio i njihovim bogatim darovima. Nije čak ostalo ni samoga hrama. A dar se siromašnog samuraja sačuvao sve do sada, te postao dikom čitavog Japana. Tamo, gdje je drveće popaljeno vatrom od slučajnog požara, vide se sasvim mladi nasadi. »I ne može se ni zamisliti — svršava putopisac — kada će napokon nestati toga veličanstvenog spomenika«.

4.

U istom se mjestu nalaze i čuveni »majmuni Nikkoa«. Ovo je bas-relief, koji prikazuje tri majmuna, od kojih je jedan sakrio rukom oči, drugi — uši, a treći — usta. »Ne gledaj zlo, ne slušaj zla, ne govori zlo«. Ovaj je basreljef najviše od svega po-

pularan u Japanu. Može ga se naći posvuda: na jeftinim litografijama, na razglednicama, u obliku malenih figurica, koje ponavljaju taj isti sujet. Smisao tog filozofskog natpisa sasvim je razumljiv. Nerazumljivo je samo — bar za nas Evropljane — zašto taj simbolički basreljef prikazuje majmune. Ali mi uopće teško shvaćamo čudnovatu simboliku Istoka, osobito onoga Dalnjega, kamo spada i Japan. I suviše smo različni, da jedni druge razumijemo.

Sav se način japanskoga života razlikuje od našega, — i to počevši od nasitnijih stvari. Stijene su njihovih kuća — sam papir — nalijepljen na drveni okvir. Jedna se stijena jednostavno podere i soba je već na ulici. Namještaj sobe je također originalan. U stvari, tamo uopće i nema nikakvog namještaja. Sami debeli sagovi od trstike, mekani i elastični. Po njima se hoda bez obuće, koja mora da se ostavlja na pragu. Osim njih još maleni stolići — igračke, škatuljice, obojadisane sjajnim lakom sa zlatnim iskrama u njemu, žarulje, koje zamjenjuju našu peć i kamin, te cvijeće. I to je sve.

U sobama i na dvorištu — čistoća i red. Isto tako su čisti i sami Japanci. Ne govoreći o inteligenciji i uopće više manje bogatim ljudima, čak i na siromahu, šta više na prosjaku ne vidi se blata. Odijelo može biti jadno i poderano, ali gotovo nikada — uprljano. Svakako, ima i tamo izuzetaka; ali ovo je opći dojam.

Ideal života prosječnog Japanca čedan je i miran. »Malena kućica sa napola prozirnim stijenama negdje na obali tihoga jezera, obala sa zlatnim ribicama. Vrt pun cvijeća i majušnog liliputskog drveća, mir, lijep izgled na goru ili udaljeno more, fenjeri od šarenog papira, skromna i dobra žena s visokom frizurom, riža, — i mnogo djece«. To je ideal Japanca. Najljepše maštanje njegovo — »sjedjeti sa svojom porodicom kod svijetla, piti čaj iz majušnih šalica, ne većih od običnog naprsnika, i pušiti iz malenih lulica svijetlo-žuti japanski duhan«. Drugo ne treba ništa. Čak i onaj Japanac, koji se naučio evropskoj civilizaciji i dugo boravio u Rusiji, Engleskoj ili Njemačkoj, — vrativši se kući teži za istim rodenim životom. Tako je za njega lagodnije, mirnije, ugodnije; na to je on navikao — pa ne samo on nego sve one generacije, od kojih je on primio, zajedno s malenim žutim tijelom i svoju »žutu«, japansku dušu...

Ali ta duša nije nipošto malena. Japanac zna da bude i heroičan. Junaštvo je njegovo hladno, na oko mirno i okrutno. Ne samo prema drugima, već i prema samome sebi.

Da uzmemo samo drevni japanski način samoubijstva. On je potanko razraden te se njegov originalni »kodeks« sveto čuva kroz vijekove. Eto, kako se vrši tako zvano japansko »harakiri«.

Osuđenici na samoubojstvo — ili pak onaj, koji ga izvršuje po vlastitoj volji — pozivaju svoje najbliže prijatelje, da mu budu, tako reći, »sekundantima«. Ispočetka se svi goste — jedu i piju, — a onda pred čovjeka, koji hoće da si učini harakiri, stave jedan maleni stolić, na kojem leži nož! Kandidat za samoubojstvo sjedne na pod kraj stolića — onako po japanski na pete*), — a onda si oštrim nožem unakrst razreže trbuh. U taj čas mu jedan od prijatelja, koji stoji otraga, s mačem odsiječe glavu — i sve je svršeno. Međutim ovo posljednje nije obligatno: često puta se harakiri vrši bez toga »pomoćnog sredstva«, te samoubojica umire od gubitka krvi.

Na taj se način ubio i čuveni general Nogi, junak Port-Artura.

Poznato je, kakvu je veliku ulogu odigrao u rusko-japanskom ratu taj general. Bio je zapovjednik trupa, koje su opsjedale Port-Artur. Nakon dugotrajne, (više od godine dana) opsade, njemu je uspjelo, da ipak zauzme tu rusku tvrđavu. Ovo je dalo Japancima mogućnost da prebace sve one vojske, što su stajale pod Port-Arturom, zajedno s teškim opsadnim topovima, na mandžursku frontu, — i to je odlučilo posljednjom generalnom bitkom kod Mukdena.

Naravno je, da je general Nogi, zajedno u admiralom Togo, koji je dobio bitku kod Cušime i time spasao Japan od navale ruske mornarice, bio nakon rata slavljen u Japanu kao narodni junak. Dobio je sve nagrade što ih je mogao da dobije. Skupo su ga te nagrade stajale — izgubio je pod Port-Arturom oba svoja sina, koje je poslao u smrt. Nije više imao što da žrtvuje svojoj otadžbini.

Kada je umro Mikado, general Nogi odluči da će ga, kao stari samuraj, slijediti na putu u vječnost. Htio je da pokaže izuzetan primjer. »Ako ima ljudi, koji žrtvuju sebe domovini, a da joj to nije potrebno— znači da će se naći junaci koji će sebe žrtvovati u času, kada od njih to otadžbina zatraži«. Tako misle samuraji, tako uostalom misle i svi Japanci, — jer kod njih smrt junaka — generala još je više ovjenčala slavom njegovo i onako čuveno ime...

Sjećam se još jednoga slučaja harakiri, — ali to je bilo zapravo grozno. Za vrijeme rusko-japanskog rata je transportni brod, koji je vozio japanske vojnike preko, u Mandžuriju, bio uhvaćen od ruskog krstaša. Japanci su ga sami potopili. Nije to još ništa osobito, — jer su to isto činile i neke posade ruskih ratnih brodova (tako su dragovoljno poginule u valovima oceana posade ruskog krstaša »Varjag« i minonosca »Koreja«). Ruskim mornarima je pošlo za rukom, da ipak na vrijeme stignu na brod, koji je već bio probušen. Ali tamo su oni našli same leševe i čitava jezera krvi: svi oficiri i vojnici učiniše si harakiri.

5.

Čudnovat je i osebujan značaj japanskoga naroda. Čudnovata je sva njegova istorija. Gotovo je sasvim neshvatljivo, kako su se Japanci — premda odavna kulturan narod — tako brzo promijenili te postigli u tako malom razmaku vremena tolike uspjehe u svemu. Zar je tako davno, što je Gončarov gledao njihove primitivne lade, koje su se bojale daljne plovidbe (jer je njihova konstrukcija bila naročito uređena tako, da Japanci ne plove predaleko), te njihove topove, koji su znali izvrsno plivati?

A eto, već god. 1893. — dakle samo kojih 40 godina kasnije! — opća je dužina japanskih željezničkih pruga dostizala 3027 km. a brzojavnih žica — 14.566 km. Sada Japan ima još i veliku, evropski uređenu željeznicu u svojoj koloniji Koreji, ima svoje tvornice, više tehničke škole, veliku trgovačku i ratnu mornaricu; što se tiče potonje, ona u svijetu zauzima treće mjesto (dolazi poslije engleske i američke).

Zar to nije sve pravo čudo?

Ali začudit ćemo se još više, ako si predočimo uvjete, u kojima živi i radi japanski narod. O istorijskim

* Tko hoće da to pokuša, neka stane isprva na koljena, a onda sjedne na vlastite pete.

uslovima njegova života već je bilo govora. Pogledajmo sada fizičke prilike pod kojima je prolazio i prolazi život japanskoga naroda.

Većina Evropljana poznaje Japan samo s izvanjske i idilične strane. To je, tako reći, »kinematografsko poznavanje« — ili poznavanje po čajnim servisima i razglednicama. Originalna, više manje šarena odijela, oštrovrhi humci, nad kojima se vječito puši dim, lijepe kućice s raznobojnim fenjerima, dražesne malene Japanke u svojim još dražesnijim, stilskim »kimonima«. Prava idila! Ali što se krije pod tom idilom, kakve bijede prepaćuje japanski narod i kako mora (i uvijek je morao) da radi, — to se naravno, ne vidi na šarenim slikama, što ih gledamo na japanskom posuđu.

Međutim su prilike, u kojima žive Japanci, upravo takve, da se diviš, kako je taj maleni, žuti i žilavi narod ipak izdržao toliko dugih i napornih stoljeća! Uzmimo na oko samo japansko ratarstvo. Svuda i svagdje na svijetu ratar je najzdraviji i fizički najjači elemenat. Rad na svježem zraku, blizina zemlji, suncu i vjetru — moćnome dahu prirode — sve ovo ide u prilog fizičkom zdravlju ratara. No dok je tako svuda, nije tako u Japanu.

Kao što je poznato, glavna je hrana Japanaca — osim ribe — riža, koja njima zamjenjuje kruh. Ona se najviše i sije. A »riža se polijeva znojem« — kako govore na Istoku; inače ona ne raste... No glavno je to, da već sama brdovita površina Japana stvara velike zapreke za ovu granu ratarstva, koja uglavnom zahtijeva što veću vlagu tla. Japanci svladaše te zapreke. Voda se diže na vrhove humaka i brda, — da se tamo, u tim prirodnim zdravilištima, stvore — umjetne močvare. Riža voli vodu te gotovo u vodi i raste. Polje mora da bude tako navodnjeno, da čovjek gazi do koljena u samoj vodi i blatu. Ako tomu još dodamo, da japansko tlo — koje je mnogo gore od tla u Kini — zahtijeva intenzivno i stalno đubrenje, bit će nam jasno, pod kakvim prilikama teče rad ratara u Japanu. Kal, pomiješan s vodom, pretvara se u žitku, smrdljivu kašu, koja je izvrsna »juha« za gojenje svemogućih bakterija. U tom se pogledu kineski ratar nalazi u boljim uslovima, — jer on bar ne treba da onako intenzivno gnoji svoju zemlju, koja predstavlja najplodnije tlo na svijetu.

Veliku ulogu igraju također i drugi klimatski uslovi. Dok naime Kina ima kontinentalnu, suhu i vruću klimu, njezin je susjed, Japan, kao otočje, lišen i te prednosti. Osim toga se u Kini uporedo s rižom goje i mnoge druge biljke, pšenica, voće, čaj i t. d., — a u Japanu pretežito riža. Sve je ovo možda izazvalo tu fizičku razliku između tih dvaju bratskih po krvi naroda, — razliku, koja se sama nameće, kad gledamo Kineza i Japanca. Kinez je (kao što i Korejac) većinom krupan, snažan i zdrav, — dok je Japanac malen, kržljav, kao da je još u povojima »zasušen«. Osobito je slab i boležljiv japanski seljak. U doba od 50—55 godina izgleda već kao kakav starac.

Prema podacima japanskih vojnih oblasti procenat je bolesnih regruta upravo porazan. Sušica, očne bolesti, malarija i druge bolesti haraju u japanskom životu. U nekim većim gradovima samo obična influenca, kad dođe »njezina sezona« odnosi 200 do 300 žrtava u jedan dan.

Ali ni to još nije sve.

Japansko je otočje — čedo podzemnih sila, koje, poput kronosa, proždiru svoju vlastitu djecu. Stoga Japanci žive uvijek kao na golemom skladištu baruta. Sjećate li se one strašne katastrofe, što je pred par godina zadesila Japan? Grozne sile prirode, kroz hiljadu godina prignječene pod tankom korom zemljine površine, najednom provališe u titanskoj pobuni. Koliko je bilo toga uništeno, što su žuti mravi-ljudi sakupili i sagradili, da očuvaju život sebi i svojoj djeci!

No nije to posljednji ni prvi put. Već u drevna vremena Kinezi nazivahu Japan — »zemljom vječitog plamena«. I dosad je japansko otočje podvrženo stalnim potresima. Gotovo svakoga tjedna, svakog drugog dana osjeća se laki potres. Zemlja — simbol stalnosti i nepokretnosti — prestaje ovdje da bude sigurno utočište za svoju jadnu djecu. Trese se, teško diše, — uvijek spremna, na pusti na slobodu u sebi sakrivene titane...

Ali ipak oni sitni mravi na njenoj nestalnoj površini nastavljaju svoj rad. Danas, jučer, sto, hiljadu godina prije. Rade neumorno i strpljivo. Slaboga tijela ali čelične duše, nastoje da si prokrče put k sreći — kroz svu svoju bijedu i nevolje, pa i protiv samih neodoljivih sila prirode.

Možemo se samo čuditi jakome, neoborivom duhu tih majušnih ljudi, koji su unatoč svim prirodnim silama i svim teškim, gotovo nepodnošljivim uslovima rada, ipak živjeli i razvijali se kroz toliko vijekova — a i napreduju, i to još onako brzo kao što nijedan drugi narod na svijetu, ne izuzevši možda ni Amerikanaca.

To je doista jedinstven primjer žilave istrajnosti čitavog naroda, primjer pobjede jakoga duha nad nemoćnim tijelom i svime, što tome jadnome tijelu prijeti.

Nippon je zavrijedio svoje gordo ime: Zemlja, gdje sunce izlazi. Jer sunce života izlazi tek nad onom zemljom, gdje ga ljudi hoće da vide.

V. Markov

MENI JE TAKO LIJEPO!

Od onoga vremena, otkada je Perica naučio čitati i pisati, nije mu više bilo tako tjeskobno na groblju, kad bi rezao travu za koze. Za zadovoljstvom bi čitao natpise po grobnom kamenju:

»Dolazak smrti donosi pokoj«,

ili:

»Poslije teška života dolazi vječna sreća«.

Potom bi zaklimao glavom.

Zašto je gotovo na svima grobovima bilo napisano otprilike jedno isto? Pa, onda su svi oni, što tamo leže, zlo na svijetu živjeli!

U razmišljanju je pošao dalje. Eto, na grobu seljaka Alberta bio je tužan natpis, sasvim neumjestan. On je živio ugodno i veselo, jeo slaninu gotovo svaki Uskrs, pa je često i vino pio, a kad je išao u crkvu, onda je na njegovu crvenom prsluku visio težak, zlatan lanac za sat. On je dakle zaista uvijek lijepo živio.

Pode Perica sa svojom travom, kad li ga prekine u razmišljanju nečiji glas.

Perica se trgne. Nije bilo nikoga naokolo.

Najednom polete komadi zemlje odozdo: Ujak Pavle, grobar, kopao je nov grob.

Perica potrči k njemu.

— Je li to grob za Minu guščaricu? — povikne on k njemu dolje.

— Jeste... Sutrašnjim danom morat ćeš ti pasti guske. Ne moraju te tvoji dobri roditelji na silu izdržavati; treba i tebe zaposliti.

— Pa dobro. Ali ipak sve vrijeme gladujem. — Perica umornom kretnjom položi ruku na želudac, koji je tražio svoja prava. Pred njim se otvarala ugodna perspektiva.

— Kažider, ujače Pavle, da li je baš svima ljudima zlo na svijetu?

— Ludo! Svakoga, bilo kad mu drago, zadesi sreća, samo što on to ne opazi, a kad već svega nestane i on pane opet u tjeskobu, onda tek opazi, da je bilo nekada lijepo.

— Prema tome je i Mini guščarici, iako se ona tužila, bilo kada-tada lijepo?

— Još kako! Dok je bila sobaricom kod velike gospode!

U isti mah s time umjesto grudu zemlje izbaci lopata napolje maleni zamotak.

Perica sa začuđenjem izvadi iz njega komadić kruha i slanine.

— A sada, beri se! — preteče grobar svaku pomisao, da mu se izrazi zahvalnost.

— Odista, ja već opažam, jednom će mi biti lijepo. Pazit ću pozorno, — govorio je on poslije svakoga zalogaja.

Kako je dobar ujak Pavle, što mu je dao svoj zajutrak. Slanina je bila preslasna. »A može biti, meni je već i sad lijepo?« — preletjelo je glavom Peričinom. U taj čas stvorila se pred njim njegova pomajka.

— Čitavo vrijeme ja tebe čekam. Dobit ćeš ti već, bezobrazniče!

Iako je Rika držala na jednoj ruci svojega mlađega sinčića, ipak je ona drugom rukom dobro vukla Pericu za kose, a zatim ga pognala naprijed, nukajući ga udarcima, da ide brže.

— Ne, meni još nije lijepo, — pomisio je Perica gutajući u suzama svoj posljednji zalogaj.

Prije svega, on je bio dužan nahraniti kozu; ona je s nestrpljivim blejanjem spominjala svoj glad, što je dalo Riki povoda za nove grdnje. Zatim je trebalo položiti u postelju i uspavati mladu djecu. Trebalo je nacijepati drva i donijeti vode. Polumrtav od umornosti dovukao se Perica do svoje slame. Usnuo je s tvrdom vjerom u proroštvo ujaka Pavla.

Neprekinuti, teški napor za nasušni hljeb ogorčio je Riku. Nije bilo lako nahraniti šestero djece. Njezin je muž radio u kamenolomu, a ona je polazila seljacima na nadnicu. Oboje bijahu uredni i marljivi ljudi. Iz velikodušnog nagnuća muž je Rikin uzeo k sebi u kuću maloga Pericu, kad je ovaj spao na brigu općine. Općina je plaćala za njega vrlo neznatnu svotu, no kako je mališ malo po malo sjedinio u sebi dužnosti kravara, poslužnika i pjestinje, našla se Rika na profitu. No ona to nije opažala, već je i dalje na mališa primjenjivala svoj ekonomički sistem. Poočim je vidio Pericu vrlo rijetko. O Uskrsima, kad bi se on vraćao kući, Perica je većim dijelom spavao.

Slijedećega dana počeo je mališ pasti guske. No to se nije pokazalo tako lakim, kako je on mislio. U stadu je bilo najmanje dvjesta peradi, gotovo sve seoske guske. Privikavši se na staricu, koja je dugo vrijeme išla za njima, pokazale se one sada vrlo neposlušne. Došavši do krumpirišta ili do polja od zobi, odmah se u njih probudila lakomost. K tome je Rika povjerila Perici troje djece, blizance od dvije godine, i Augusta, od tri godine. Paziti na njih, napokon, bilo je još teže nego na guske. Oni su ili rovali po zemlji i udarali kod toga često u kamenje, ili su se u šali i bez pomoći zatrčali usred gusaka, a kad bi se gusak jarosno uzduvao na njih, spopala bi ih strašna vika.

Perica je imao posla preko glave. Sad bi trčao naokolo stada s dugačkim šilom, sad bi hranio djecu, pravio im igračke iz trstike ili drva, ili bi ih uspavljivao. Nade njegove, da će se zato bolje nahraniti, — bijahu uzaludne. Zavijanje u njegovu želucu produljilo se kao i prije. Da bi ga manje mučilo, on se opasivao remenom. Od vremena razgovora s ujakom Pavlom, koji je u selu uživao veliko poštovanje, postao je mnogo spokojniji. Tvrda vjera, da će i njemu kada-tada biti ljepše živjeti, pomagala mu je podnositi oskudice, uvredljive riječi, udarce i svakodnevni napor. S nekom prostodušnosti čekao je on čas, kad će se, po dubokom unutarnjem uvjerenju, radovati životu.

U školi je Perica lijepo uspijevao. On sjedi u razredu zadovoljan sa sobom.

— Eto, pa meni je lijepo! — pomisli on. Zabavljen svojim mislima, on je dva puta pustio mimo ušiju upravljeno na njega pitanje učiteljevo. Treći je put za pitanjem slijedila zaušnica. Jao! Željeni momenat još nije nastupio.

*

Perica je pasao guske. Sve troje djece ležahu uza njega i spavahu. Potpuna tišina carevaše naokrug, a nad njim se prostiraše golubinje nebo. Perica je volio prirodu. Tihom radosti prisluškivao je on šum šume i pjevanje ptica. Jedna mu je seljakinja darovala komadić piroga, i on ga je pohranio za doručak. Perica je bio dobre volje, naslonivši se na trstiku; pred njim je ležala otvorena knjiga, koju mu je dao školski drug. On je s velikim zadovoljstvom čitao interesantne pripovijesti.

— Sada mi je već nekako lijepo, — pomisli on.

Najedamput se usred gusaka porodi strka, te se one gromko uzgakahu. Perica skoči. Debeli gusak u nevjerojatnoj proždrljivosti davio se s nekakvim korjenom. Perica je silom nastojao da ga izvuče, no on se nije dao iz dugog tankog vrata ni naprijed ni natrag, i već za nekoliko minuta poslije platio je njegov pitomac svoju proždrljivost životom. Međutim je dio stada dospio dalje od određenih granica i kod toga nagazio na pirog. Pirog je bio prije uništen, nego li se Perica oporavio od užasa. Mališ bi se dragovoljno izmirio s gubitkom piroga, samo kad bi gusak mogao oživjeti. On je pripadao opakoj i škrtoj seljakinji, a k tome je služio za ukras stadu.

Povratak Peričin kući bio je vrlo gorak. Ležeći navečer, sav izbijen, na svojoj slami, nije si mogao pače dati računa o tome, kojih je udaraca bilo više: i vlasnika gusaka i pomajka njegov neštedice su ga tukle. Ne, njemu nikada ne će biti lijepo! Istom se u njega porodilo radosno čuvstvo života, već je morao vidjeti, kako se bilo štogod mora desiti, da ga na koncu uništi.

No, gledajući na sva razočaranja, u njemu je i dalje još živjela slaba luč nade.

Ljeto je prošlo. Perica je tjerao guske na strnište. Duvaše hladan vjetar. Mališ se bojao studeni. Kraj oskudne hrane još je jače osjećao hlad.

Nato je na brežuljku odahnuo sa svojim stadom.

Posljednje je nedjelje često puta prolazila ekipaža, koja ga je zainteresovala. Na kozliću su sjedili kočijaš i lakaj u svijetlo-sivoj livreji, a na mekanim jastucima počivali su dama i maleni dječarac. Mališ je svaki put, kad je vidio Pericu, mahao ručicom, a dama usrdno pozdravljala. Može biti, da će i danas proći.

— To su — krasni ljudi, i oni, jamačno, lijepo žive, — razmišljao je za sebe Perica, i kod toga je tiho uzdahnuo.

— Gledaj za svojim guskama, bolvane! — vikne mu seljak, koji je orao susjedno polje.

Njegovi se konji spotaknuli i učinili skok u stranu, radi čega se guske sa šumom razletješe na različite strane.

Perica je nastojao da opet šibom sabere stado na okup. Poginuli gusak neprestano mu je bio na pameti, i, kad mu je jedna guska pobjegla na stranu, bacio se on na vrat na nos za njom. Zaokupljen sav trčanjem amo tamo, nije ni zamijetio tihi šum ekipaže. On je samo vidio, kako je guska prhnula pod noge konjima. Bez razmišljanja bacio se on za njom. Razdao se porazni krik.

*

Kad je Perica došao k sebi osjetio je, kako ga kolje bol u grudima, a desna mu je noga bila kao tuda, tako je oteščala.

On je mučenički stenjao.

Gospodin s tamnom bradom naginjao se nad njega. Perica je osjećao, kako ga je opipavao.

Oči njegove opet se zamračiše. Kakogod je napinjao mozak, on si nije mogao predočiti, što se zapravo s njim dogodilo. On je samo osjećao, da je ležao na nečemu vrlo mekom. Po svoj prilici bilo je to gušče perje. Malo po malo stišavala se njegova bol.

Od vremena do vremena prešla je preko njegova čela mekana ruka. Kako je to bilo prijatno! Zatim je kapalo na njegov jezik nešto osvježujuće i slatko. On je sa zadovoljstvom gutao. Još nikada nije on pio ništa tako ukusno. Gdje bi se on mogao nalaziti?

Perica otvori oči. On je ležao u velikoj mekanoj postelji, na njem je bila košuljica blistave bjeline. Kako je lijepo bilo unaokolo! Ne bunca li on? Perica protare oči. Kraj njegove postelje sjedjela je dama, koju je on nekoliko puta vidio u ekipaži; to je njezina ruka počivala na njegovu čelu.

Bijedni mališ nije se ni maknuo. Čudno lijepo bilo je ležati nepomično.

On nije znao, da ga je lijepa posjednica uzela, kad je pao pod kotače njezine ekipaže, i odvezla k sebi kući. U svojem dubokom saučešću spram njega ona nije ni pitala, koliko je on sam bio kriv toj nesreći. Ona je pozvala liječnika i okružila izgažena mališa najbrižnijom njegom. Opet mu je pružala čašu sa čudnovatim napitkom. Kako plešu mjehurići na površini njezinoj! Slabi smiješak pokazao se na usnama Peričinim.

— Boli li te još štogod unutra? — pitala ga je dama.

— Ne, ništa više ne boli.

Perica je zamjetio, kako su se na očima dame zacaklile suze.

— Bijedno moje dijete! — rekla je ona tako mekano i saučesno, kako se još nitko k njemu nije obraćao.

Perica je pozorno prisluhnuo. »Bijedno dijete?« Pa njega valja za nešto sada žaliti. Zaradi nečega ona već i plače za njim!

— Meni je sada tako lijepo! — prousti on nehotice.

On se najedamput dosjeti. Ta već je cijeli dan, a može biti i više, što eto leži u toplini i zadovoljstvu, a nije pomislio ni jedamput na to, da se lijepo živi.

Dama se bliže nagnula nad njega.

On je jasno vidio, kako se pretvarala u svijetlu prikazu, kojoj su izrasla krila.

Andeo se spustio k njemu.

— Ujače Pavle, meni je tako lijepo! — prošapće on tiho.

S tim riječima usnu, da se više nikada ne probudi.

L. Rot

S ruskoga preveo Josip Nikšić

ЈЕСЕЊИ ПЕЈЗАЖ

Засути су опет облаци
и река, њихова најсјајнија суза,
престала је да блиста.

Са белог спруда каткад
излете незнано куд
црне птице.

Врбе своје уморне, голе гране
пуштају у реку
и она их нежно,
попут мајке прима:
милује их валима:
жубори, певајући успаванку
као над колевком деце своје.

Са пусте обале
као сухе, старачке руке
кад обвију у драг загрљај
високе, без лишћа јабланове гране
загрлиле су реку и далеке брегове.

Миливоје И. Ристић

N. P. Bogdanov - Bjelskij : Teški zadatak

PESMA O MOME GRADU

U svetlim i belim zimskim noćima, kada polako propada sneg i svi se premeti, crni i teški, pokrivaju mekom i svilenom belom vunom, ja mislim na svoj grad, koji trpi i stradava i duboko, na svome dnu, nosi i gaji veliku želju za svetlom.

Njegovo srce, koje inače tuče mirno i tiho, u časovima, kada se on pokriva belim pokrivačem, čuje se jače, i ja ga po celu noć slušam i mislim na ono, što će doći, i sanjam o onom, što je prošlo.

Jer nesretan je on — moj grad.

I njegovo srce, koje već dugo tuče u teškome i bolnom molu, crpe već dugo bolnu boju svoga zvuka iz hiljada malih, krvavih i umornih srdaca, koja u njemu, velikome srcu, žive, i koja mu daju i svoju snagu i svoju čežnju i svoju bol. To su srca umornih ljudi, koje ispija rad i srca žalosnih žena, koje ubija stradanje.

Jer nesretan je on — moj grad.

I samo u zimskim noćima, kada se svi njegovi predmeti, crni i teški, pokrivaju mekom i svilenom belom vunom, on na čas zaboravlja na svoju tugu i svoju bol, jer ne vidi svoje crnine.

Seća se svoje mladosti. Vetrovi su pevali i topole su srebrno listale, a u nekoliko kuća su živeli ljudi i žene, i bili su mladi i jaki i sretni. Sunce je onda lepše sjalo, a nebo je bilo plavo i nije ga još ocrnio dim iz visokih dimnjaka; reka je onda srebrno klokotala i njen romon, kojega danas zaglušuje ulična buka, onda se kao srebrn vodoskok dizao ravno k suncu.

Bio je sretan onda on — moj grad.

I zato sada u belome ogrtaču, on, bolan radnik, oseća na čas, da opet ima belu dušu; zato sada, u zimskim svetlim i belim noćima, njegovo srce tuče jače i glasnije, i ja ga čujem kao neko veliko i sveto kristalno zvono, koje rasipa bisere.

Vladimir Marinko

ЈЕЦАЊЕ

У грчу ми срце вене,
У тами ми душа плаче,
Ао дани, ао мене,
Чим се родих бол ме таче.

У грудима срце нежно
А у срцу љубав жарку —
Јецање је неизбежно:
Претвори се све у варку . . .

Никола В. Дреновац

PJETLIĆ

(Svršetak)

V.

Te godine bila je jesen i suha i topla. Sunce, iako kratkotrajno, pokrilo je pjetlića perjem. Rastao je, hrapavo je kukurijekao, kindžurio se, navaljivao na đakonove pijetlove, koji se izlegoše još s proljeća, zapodijevao kavge kao pravi pravcati pijetao. Oružao se crvenom i tvrdom krestom, snažnim ostrugama i grlatim glasom — pjetlić indijski!

A purica, šta se s njom dogodilo? Hirila je, pa poginula. Bakica se brinula o pjetliću, pa kad je zahladilo, odniješe pjetlića iz pojate u sobu. Čuvala je bakica Petkinu sreću; skrbila se oko pjetlića, kako se brinula i oko Petke; čuvala je ona sreću, što ju je zadesila pod starost.

Sa studenim i blatnim oktobarskim danima došlo je i burno doba; doba narodnih žrtvi i nemira.

Bakica nije doduše ni o čem vodila brige: ni o tome, da su električna svijetla prestala gorjeti gotovo po svim ulicama; ni o tome, da su na postranim tračnicama kurskoga kolodvora stojali i smrzavali se blistavi, očišćeni vozovi, a iza Pokrovskih zidina u Gužona nijesu se dimili grdni crveni dimnjaci. Sve, to, činilo se, gotovo nikako nije zanimalo bakicu u podzemnome stanu. Njoj nije trebalo električno svijetlo; ona nije noću izlazila iz sobe i nije odlazila na putove, a s Gužonom uopće nije imala nikakva posla.

No, bakica nije sama bila u podzemljici. Susjedi joj upravo takvi, kakva i ona, podzemni stanovnici, prosti radnici, nažalost su tijesno bili životom vezani s crvenim dimnjacima i vozovima. I činjenica, da se dimnjaci ne dime, da vozovi stoje, izbacila ih je iz njihove radne svakidašnje kolotečine; posve je promijenila sudbinu njihova života i značila je za njih nesamo potres zemlje, nego propast svijeta.

I čuvstvo, koje je zahvatilo ulicu i iznosilo pred oči sudbinu budućih dana, pa misao na propast svijeta, koja se prenosila iz jedne do druge porodice, s ulice na ulicu, iz jednoga raskršća na drugo, iz pokrajne uličice u pokrajnu uličicu, od tvornice do tvornice, iz podzemljice u podzemljicu, nekim teškim predosjećanjem bijede, neizbježive nesreće ispunilo je, reći bi, tik pred smrt i dušu bakičinu.

Nećak bakičin, koji je kao beskućnik negdje propao na Hitrovki, Razbojnik, odjedared se pojavio u Nikole Kobiljanskoga i uputio ravno u bakičinu podzemljicu.

Ruka bila mu iskrivljena od nahlade, nos na kome kao da su izrasla tri nosa jedan na drugome, bio je sličan surli. Ogrnuo se crnim izderanim ogrtačem, a ispod ogrtača nije imao gotovo ništa.. Neku prljavu, posve iscijepanu, korastu košulju; prnje i samo prnje. I bakicu podiđoše strah i užas. Nije se bakica uplašila toga, što će Razbojnik od nje zatražiti novaca podmetnuvši joj nož pod vrat; najposlije, dat će mu bakica i posljednju kopjejku iako će potom morati da gladuje zajedno s Petkom, već je nju spopao strah s pomisli, da će Razbojnik, otac Petkin, štogod učiniti djetetu.

A što će učiniti i što Razbojnik uopće može da s Petkom učini, to bakica nije znala i nije mogla ni naslutiti; samo je negdje u njenoj staračkoj duši živjela slutnja, da će Petku stići golema nesreća, da je ona već izišla iz svojega ubogoga koštanog carstva i da se približava, potkradava malenome, bezazlenom Pjetlićevu srcu neumoljiva, bezobzirna i nemilosrdna.

Nećaku je bakica izgladnjelome i ožednjelome pripravila samovar. Petka se vratio iz škole i sio je za stol da pije čaj.

Petka je već ranije, slušajući od hodočasnika na bogomoljenjima, kako razbojnici postadoše obraćenici i ugodnici božji, maštao o tome, kako bi i on postao razbojnik, kako bi dušu opteretio grijehom, a potom se obratio k Bogu, otišao u manastir i postao pustinjak. A eto, sada sjedi s razbojnikom za istim stolom, iz jednoga samovara obojica piju čaj, i taj razbojnik, bakičin nećak, glavom je njegov otac.

Petka nije pogleda skidao s oca. Posmatrao je njegov trostruki nos s jednako požudnom radoznalošću, kojom je ranije u pojati posmatrao ružičaste puričine bobuljice. I ne znajući čime bi ugodio ocu i htijući da pred razbojnikom pokaže svoju hrabrost, skočio je sa stolice, izvukao ispod divana zaboravljena pjetlića i držeći ga za krila donio ga pred oca.

— Gledaj, kakav li je — indijski!, rekao je Petka.

— Petki i meni neka samo pjetlić ostane živ! Nama drugo ništa ne treba!, govorila je bakica kao da se zbog čega opravdava, a ruke joj se tresle i glas podrhtavao.

Razbojnik je ogledao pjetlića. Divan pjetlić! Razbojnik da ušutka glad jeo je lakomo, — kao da nikada u životu nije jeo — jeo je, sav je Petkin i bakičin ručak pojeo, a potom je stao piti čaj. Vrući čaj zagrijao ga, odmorio ga, pa mu se i jezik razvezao. I stao je da nešto nesuvislo pripovijeda gledajući nekud iznad Petke i bakice upravo onako, kako je gledao i Petka, kad je bakici pripovije-

dao o svome zrakoplovu, u koji će se preseliti on, pjetlić i bakica.

Prema pripovijedanju Razbojnikovu izgledalo je, da je sada sve moguće, da zakona uopće više nema, pa ako ne će kapital danas, a ono će svakojako sjutra dopasti njegovih ruku i onda će započeti kavga, boj krvavi...

— Inteligencija... revolucija...!, ponavljao je Razbojnik nerazumljive i mudre riječi i češkao se palcem po šiji. — Ja ću oženiti groficu!

I što se jače uzrujavao Razbojnik, njegovo se pripovijedanje činilo sve umnije i nevjerojatnije.

Petka je razinuo usta, zurio u trostruki razbojnikov nos i slušao. Bakica je samo odmahivala glavom.

— Petki i meni samo neka ostane pjetlić čitav i nama više ništa ne treba!, mrsila je bakica kao da zbog čega opravdava i sebe i Petku.

*

Ispivši i posljednju čašu čaja Razbojnik je ostavio bakičin stan odnijevši joj u šaci i posljednji sitniš. Ostala je bakica s Petkom pa pjetlićem. Kad su se opet snašli, pospremili samovar, oprali čaše i peruškom skupili preostale mrvice u torbicu, a Petka naučio svoje zadaće, još su čas šutke sjedili za stolom, stali zijevati i tako dočekali noć. Potom se pomoliše Bogu, zavirnuše pod divan da vide, je li pjetlić spava ili bdije, pa kako je on već odavna spavao, legoše i njih dvoje na počinak.

Petka se okretao, jer nikako nije mogao da zaspi. Okretala se s boka na bok i bakica. Mučili je nemir i strah.

— Pjetliću!, oglasila se bakica; nije mogla dulje da izdrži strah.

A Petka se okretao po krevetu otvorenih očiju; činilo mu se, da je postao razbojnik, pa je od sviju onih mudrih riječi, koje mu je govorio otac-razbojnik već izgradivao razbojničke podvige, koje mora da privede u svoj razbojnički život.

— Pjetliću, Pjetliću, hej!, još tiše, još slađe viknula je bakica.

— Što je dobra, bakice?, skočio je Petka čuvši bakičino zazivanje; pričinilo mu se, da ga bakica uistinu zove.

— Ja sam to, Pjetliću, ja — ne boj se!, bakica je zaokupljena strahom jedva iz sebe protisnula. Pjetliću, ne ostavljaj me...

— Ja ću, bakice, u razbojnike!, živahno je odgovorio Petka. Živjet ću kako žive svi razbojnici! I ti ćeš bakice među razbojnike!

— Ne ostavljaj me Pjetliću!, tanko, jedva zamjetljivo protisnula je bakica. Petka joj nije čuo vapaja. Bakicu je posvema presvojio smrtni strah. Svaki udarac, svaki šušanj bio je za nju nešto strašno; lavež pasa užasan; činilo joj se, da se netko potkradava njezinu stanu, otvora vrata, ulazi u podzemljicu; tat, zao čovjek i posiže za Petkom, njezinim Pjetlićem.

Petka nije zatvorao očiju. Prenio se sasvim u svoje razbojničke sanje. Pravi je pravcati razbojnik. Crn, jak, glava mu namazana kravljom masti upravo kao u onoga kočijaša kod morozovske ograde; nos, tri nosa i jedan na drugome, ruka svinuta. Pjetlića i bakicu uzimlje sa sobom i vodi ih na Hitrovku u svome zrakoplovu, pa će ondje sve troje razbojnikovati, tamo će vojevati krvav bojak.

Svijetlo je svjetiljke drhtalo ispred likova i križića, ispred četiri svetkovine: Bez grijeha začete, Radosti sviju žalosnih, Bogorodice ahtirske, pa Bogorodice čudotvorne; ispred moskovskih čudotvoraca: Maksima blaženoga. Vasilije blaženoga, pa Ivana Zanesenjaka. A brda matere pustinjaka ozarena noćnim svjetlom poput gorućih jezika urezala se u Kreml moskovski.

— Ja sam, bakice, uskočio među razbojnike!, gunđa u snu Petka.

VI.

Jesen puna nemira stigla je kraju. Nastupila je zima. Bakicu još uvijek nije ostavio strah, a Petka se gotovo odbio od doma: odlazi u lov na šljuke, pa mjesto, da za svoje spasenje kao uvijek ranije moli »Oče naš«, njemu dolaze na pamet različne komedije! Nije se bakica smirila, nije se stišala ni ulica; studen i užas nijesu ostavili Moskvu; život još uvijek nije skrenuo u svoju raniju kolotečinu, pa su tako dani postajali svakidan sve teži i teži.

Nevidljivim i nečujnim putovima koračala je bijeda i obarala se na ruski narod. Nemilosrdna, bezobzirna, otjerala ga u tuđe i daleke zemlje; tuđim narodima, pa ga tamo prepustila sramoti i pretvaranju. Odvezla je ruski narod na neplodni Ocean, da ga tu potope strašne bure i ubiju beskrajne strahote. Potom je tamna, nezasitna napustila tu tuđu, žutu zemlju i uputila je srcu ruskoga naroda, srcu do krajnosti izmučene zemlje — Moskvi.

Zar zbog naših grijeha?, običavala je pitati bakica. — Zar zbog toga, da se nerazumni opamete?, volio je da pita bratac prosjak, beskućnik iz čajane Flora i Lavri na Zacjepi ili najposlije zbog ludoga ćutanja čitavoga svijeta, ruska zemlja, ruski narod, nijem, slijep, oslabljen bez prestanka stizava kazan za kaznom, pa eto jedva što je odbio tri nevolje, dolazi mu ponovo i četvrto iskušenje?!

I pećine slične plamenim jezicima iznad moskovskih čudotvoraca, najposlije eto i uistinu planuše i izbiše na moskovskom Kremlju zavivši Moskvu noću u požar i dim.

U subotu po Nikolinju sjela je bakica s Petkom za stol. Bilo je vrijeme ručanja. Htjedoše jesti, što im posla Bog — jer u ta burna vremena ljudi gotovo posvema zaboraviše bakicu i čitave je nedjelje znala s Petkom gladovati.

— Bakice, čuješ li?, skočio je Petka od stola.

Bakica je odložila kašiku, pa počela otkidavati koricu hljeba.

— Bakice!, skočio je Petka do prozora.

Bakica se nije maknula, tek joj se tresla glava upravo kao onda, kad ih je pohodio Razbojnik.

— Bakice, strijeljaju!, i pritom je Petka izišao pred vrata.

*

U gradu negdje daleko, valjda na Tverskoj, pucalo se. Ravno u podzemljice na Zemaljskom valu dolazila je glasna, ali mukla i žalosna tutnjava. Stakla su se na prozorima tresla.

Bakica nije ništa čula. Petka je čuo sve.

A onda je najposlije čula i bakica, pa se počela krstiti kao da to negdje udaraju gromovi.

*

Dođoše dani buna. Svaki kutić, svako raskršće postalo je opasno. Odasvud je proždrljiva, mračna i strašna nesreća i danju i noću vrebala i na djecu i na ljude.

Teško je bilo bakici bez Petke. Nikuda ga nije puštala sama. Ta zlo nije sporo! A bakica je vjerovala, da su razbojnici: i stanodavci, i tvorničari, koji otpuštaju radnike iz tvornica i radionica; i vojnici, konjanici i kozaci, što prolaze Sadovom prema kurskome kolodvoru.

i neprestano strijeljaju; bakica jasno čuje: negdje na Trevskoj, u Kudrini, na Prjesni i tu negdje, jedva dva koraka daleko; negdje na Mješčanskoj. Strijeljaju i strijeljaju i tutanj svakim časom sve glasnije prodire u podzemljicu, kao da puca bič; kao da se lomi suho granje.

Od Nikolinja dalje bakica gotovo nijedne noći nije ni stisnula očiju. Neprekdino je čuvala Petku, kako je bdjela prvih nedjelja nad životom pjetlića i kako je nekoć i sam Petka iz pojate kroz pukotinu posmatrao puricu na kokošjem jajetu.

A dječak je želio slobode; soba bila mu je mrska i dosadna.

*

Istrčao je Petka jednoga dana s dječacima na Suharevku, a bakica ne časeći časa za njim.

Tu je Petka našao razonode. Nekoć je tu s drugovima na ledu gradio brda, a sad su ulicu zabarikadirali.

Petka se ulovio za brzojavni stup.

— Povuci!, vikao je nestašnik bakici.

A bakica da svisne od tuge. Od straha tresu joj se ruke; gdje je ona za to, da vuče stupove! Luči ne može držati! Podigla je tresku, skupila treščice do najsitnijih komadića, sve ponijela za dječacima i stresla ih kao svoj dar za svjetski mir na gomilu škrinja, ograda, brzojavnih stupova i sudova.

— Haj, daj bakice!, vikali su nad bakicom, a nekakav je »razbojnik« — sluga stao da je psuje i da pri tome udara čizmom o čizmu.

— Haj, zbog grijeha našijeh!, šaputala je bakica umorivši se pod svojim teretom, pa opet, nije mogla da ostavi, da napusti svoga Petku.

— Hej, vidi samo, kakova li junaka! Popeo se upravo na vrh, ravno pod crvenu zastavu; kao divlji kozak pograbio je kapu; ulovio ju je za štit presvučen lakom, pa se njome razmahao. A zastava nad njim crvena... kao uzduh...

— Dodi bakice, dodi!, dovikuje Petka, pjetlić-pjevač svojoj bakici.

Najposlije i ne valja stati na po puta. Treba se uspeti na samu Suharevku; kuli na vrh.

*

Petka je potrčao naprijed, pa se sa svojim drugovima po dvorištu i đakonovoj staji počeo igrati igre: kozaci i bundžije.

Bakica odjevena u svoju vatom podstavljenu i uzanu haljinu, umotana u crn vuneni rubac, zavirila je pod divan gladnome pjetliću da vidi: spava li ili ne spava! Pjetlić je spavao. Poravnala je svjetiljku, svijetlo nešto pritegnula, a u nju se iz sumračja zagledali pravedni likovi Čudotvoraca i Matera božjih. Smutilo joj se.

Požalila je toliko siromaštvo u svojoj kući; golemo siromaštvo! Dolaze blagdani, a u kući bez igdje išta! Teško joj je i vrijeme bi bilo da se ukloni s ovoga svijeta. No Petke joj je žao! Malen je, dijete, jedva je na noge stao! Nerazuman!

— Presveta Bogorodice! Preslavna! Gospode!, Zaštitnice!... i bakica je skupila prste da učini krst.

*

— Svršite!, javio se netko iza zida. U prvi čas činilo joj se, da to govore kod ličilaca ili kod postolarovih! Bit će stanodavac.

*

Bakica je zadrhtala, okrenula se, a na vratima je stajao njen nećak — Razbojnik.

*

— Starice, vadi novce!, zapovijeda on.

Bakica je zatresla glavom: da joj i glavu odsiječe ne će u nje naći novaca.

— Nemaš, veliš?

A Razbojnik pograbi bakicu za šiju i turne joj nos u orman.

— Potraži, velim ti!

Bakica je zatresla glavom; da joj i glavu odsiječe, nema; od straha je gotovo zanijemila, i šutke pružila Razbojniku klupko od tri vrste vrvci: klupko debelih, tankih i različno obojainh vrvca, što ih je za svojega dugog života bila sakupila.

Razbojnik je staricu udario šakom, klupko se skrotrljalo na pod, a bakica je sjela na ukrštene noge kao purica ispred Petke i gotovo se ukočila.

Razbojnik je sam počeo da pretražuje: razbio je bakičinu hrastovu, željezom obijenu samrtnu škrinju, porazbacao iz nje samrtne stvari: haljinu, parče platna, papuče, samrtnjaču, pa onda unišao u njenu garderobu; odbio je vratašca, ali ni tamo nije ništa našao; sve je fijoke ormana pootvorao i pretražio, ali nigdje nije našao ni kopjejke. Samo srednju fijoku nije mogao da otvori; otvorao je i otvorao, ali nikako da otvori!

Klupko, koje se skotrljalo na pod, probudilo je pjetlića i pjetlić se izvukao ispod divana, pa udarivši nekoliko puta krilima hrapavo je zakukurijekao — zapjevao je kao sred ponoći; na svoju nesreću, maleni, žućkasti pjetlić s krestom...

Razbojnik je pjetlića pograbio, zakrenuo mu vratom i bacio ga pred bakicu:

— Neka te đavo nosi!, i izišao je.

*

A tamo na dvorištu, u staji za kravu, igrali se dječaci.

Vikom je Petka iz dvorišta istrčao na ulicu — gdje je gomila slijedila gomilu — i kušao je da pretrči na drugu stranu.

Straža, koja je dolazila od Suharevke prošavši pokraj Hišinske tvornice, pročišćavala je ulicu od bundžija i otvorila vatru.

Petka je nosom zabio u snijeg i ulovio se za kapu.

I nije više ustao.

Prostrijeljene grudi i probijena srca, ukočena odniješe Petku u podzemljicu bakici, a s njim kapu sa štitom lakom presvučenim.

VII.

Kako bilo bilo, otkuda nevolja došla da došla, valja je podnijeti.

Sve je podnijela bakica.

Kako li je samo stara bakica i živi sama u svojoj podzemljici, pa opet ne propušta nijedne dužnosti, a kad se dogodi, da je u Nikole Kobiljskoga mrtvac, ona odlazi i na liturgiju i na zadušnici stoji sa svijećom u ruci.

Bakica je posve sama. Dala je nećaku i srebrene podstakanice s čašama i dvije srebrene žlice, što ih je spremila bila za Petku. No Petki sada upravo ništa ne treba! Nestalo je nećaka s čašama i žlicama i ne dolazi više, a Pjetlić je uginuo.

Pjetlić dolazi, zlatno nam sunce donosi!, spominjala se bakica Petkine pjesmice. Često se ona spominjala Petke, Pjetlića svojega.

I pripovijeda ona, tako tiho, kao da tkogod spava u blizini ili da je u kući bolesnik, pa se boji da ga ne probudi, ne uznemiri svojim govorom; a pripovijeda o purici, o čudesnome jajetu, o pjetliću indijskome, o Razbojniku i kako je s Petkom pravila krijes na Suharevki; i kako joj vratiše Petku s prostrijeljenim grudima, probijenim srcem, ukočena, pa kapu Petkinu sa štitom lakom presvučenim.

— Podoh ja, sestrice — tiho, tihano pripovijeda bakica — da dajem svijeću Ivanu Osljaničeku*, uvrijedenome! Hoću da je dignem, a ruka ne će...

Dizala bakica drtavu ruku, a ruka jednako klone: to je zbog uvreda, gorkih, nepravednih uvreda... Od boli zamutile joj se oči, a ruka se tresla, htjela je svejednako da je digne, a ne može. Modre, prazne žile grčevito su stisle koštunjave prste. Držala je u njima svjećicu Ivanu Osljaničeku, uvriđenome, ugodniku božjemu, koji nepravedno prima gorke, smrtne uvrede, sve...

I postavila je.

Bakica je klimala glavom i lagano dizala ruku; onako kako ih digoše Čudotvorci moskovski, Maksim blaženi, Vasilije blaženi, pa Ivan zaneseni. I ruka joj se trese: drži svjećicu, svoj vrući, neugasivi oganj, koji je u njenome srcu usplamsao zbog posljednje nepravedno joj nanesene i gorke uvrede. I njene su oči počele da plamte. Svijetlila je vjera u njima; živa, nepokolebljiva vjera, koja prinosi svjećicu do posljednjih dana, oganj sveti kroz svu bijedu, kroz svaku napast u času, kad joj ugrabiše sve... Pjetlića indijskoga, pa Petku, Pjetlića.

Aleksije Remizov
Preveo s ruskoga Lj. Krajačić

* Ivan Osljaničeк, nadimak podrugljivi za sveca u selu Osljanik.

PREGLED

Priče H. C. Andersena.

H. C. Andersen jedan je od najpoznatijih svjetskih pisaca za omladinu. Duhovit i nježan, s mnogo fantazije, a ujedno s velikim darom opažanja, Andersen znade svojim pričama da uđe u najintimnije strane srdaca svojih čitača. Sadržinom svojih priča on drži interes čitaoca u trajnoj napetosti, a ujedno lektira njegovih djela ostavlja dojam velike dobrote i topline. Zato u njegovim knjigama uživa svatko — i mlado i staro, a naročito su one prikladno štivo za omladinu u razvoju, koja je izvrgnuta rđavim utjecajima sa svih strana. Dosad u nas nije bilo prikladnog izdanja Andersenovih priča. Knjižara Z. i V. Vasića u svojoj je poznatoj kolekciji »Ilustrovana omladinska biblioteka« u prevodu Branke Horvat izdala prvu knjigu Andersenovih priča pod natpisom »Priča s jytlandskih prudova«. Knjiga je, kao i ostale knjige ove zbirke, prekrasno opremljena, s vilekim brojem slika, a preporučuje se i svojom jeftinoćom.

ZABAVNI KUTIĆ

I. POUKA.

Utjecaj vremena na život i živce.

Čujemo više puta, kako se ljudi tuže na vrijeme, da ih pravi bolesnim, a i mlitavim.

Ne radi se samo o tom, da ustanovimo upliv vrućine i vlage na fizičko zdravlje čovjeka, već i na moralno.

Utjecajem klime na karakter stanovnika pojedinih krajeva mnogi su se bavili i proučavali, a to je Quetelec nazvao »socijalnom fizikom«.

Stanje vremena vrši neposrednu akciju na naše raspoloženje ,na naše srce i na našu energiju i djela; to se je vidjelo u praksi, ali zakoni se nijesu postavljali.

U New-Yorku je centralni metereološki ured kroz deset godina bilježio vremenske prilike (atmosferske) i sabirao podatke o djelovanju ljudstva. Te su podatke davale službene osobe kao policija, učitelji u školama, direktori tamnica i službenici higijene. Gornji ured je ispitao 400.000 čina, samoubojstava, napadaja i t. d. sastavio je 150 krivulja, funkcija zločina i vremena, a to je izdala »Psycological Review.«

Iz tih krivulja ne rezultira, da je maksimum (vrhunac) kriminalnih djela u ono doba, kad je življenje teško ili kada se radi naglih promjena temperature bolest širi; nego naprotiv najviše je nesretnih slučajeva u danima blage topline, a ti se slučajevi umanjuju za najhladnijeg vremena.

Kod temperatura od 25 do 30 stupanja penje se broj napadaja do 68 po 100 među muškarcima, a 100 po 100 među ženama.

Pretpostavlja se, da taj broj ovisi i o godišnjoj dobi.

Od 100.000 obične smrti bilo je 3600 slučajeva nasilne u proljeće i jesen, kad je bilo blago i nešto toplije vrijeme; ljeti obje vrste smrti opadaju, a zimi ih je najmanje.

U vlažnim i tamnim danima, kad se čini, da je duša žalosna i potištena, nijesu zločini česti, bez sumnje, jer je moralna energija oslabljena, pak se čovjek ne može odvažiti na nešto veće. Isto je i sa samoubojstvima i napadajima ludila: najviše ih je za suhih i vedrih dana i u mjesecima maju i junu; manje ih je u vlažnim, hladnim i oblačnim danima. Analogne rezultate dali su brojni podaci, koji su s velikom brigom i pomnjom bili sakupljani kroz šest godina u Chicago i Lansing-u (Michigan).

Diagrami, koje je dala švicarska statistika, a koji se odnose na zavode za umobolne, slučajeve samoubijstva i zločina, kažu isto tako, da je maksimum slučajeva u vrućim i suhim danima.

Slažu se rezultati u diagramima od pet različitih azila kroz pet godina. U svim slučajevima maksimum napadaja mahnitosti i po tom dolaska u zavod odgovara istom mjesecu. Broj samoubijstava naraste od januara do juna na 10; u julu i augustu drži se kod 9 slučajeva, a u decembru padne na 5.

Iz ovoga vidimo, da je kriminalitet mnogo manji u krajevima vlažne i hladne klime nego suhe i vruće, pak su stanovnici ovakih krajeva (suhih i vrućih) naglije naravi i dadu se zavesti od srdžbe. Poznata je ona: vruća južna krv. Stanovnici hladnijih i vlažnijih krajeva, u kojima ima mnogo oborina ,tromi su i nemaju velike energije; ožive u proljeću.

I sami osjećate sada, kad se približava proljeće, kako u vama bukti, kako vam se radna sposobnost uvećava, kako biste nekamo poletjeli. Taj napon upravljajte razumom i vršite svoje dužnosti, a tijelo jačajte gombanjem i izletima; tad vam ne će ostati višak energije, koji bi vas lako mogao navesti na nepromišljena djela.

Iskoristite cijelu energiju na dobro.

II. ŠALA.

Lukavac. Dječak dođe u ljekarnu i reče ljekarniku: »Dajte mi za pedeset Din. ulja od jetara bakalarovih (Lebertran); ali nalijte samo treći dio, jer je to za mene«.

Zaboravan. »Bolestan sam, doktore«. — »Što Vam je?« »Bojim se, da ću izgubiti pamet«. — »Bez sumnje! Dokaz je već to, što ste mi zaboravili platiti prošlu vizitu«.

Ljubazan. U nekom obavještajnom uredu. Podvornik šefu: »Došao je jedan gospodin i pitao za Vas«. — Šef: »Nije li Vam rekao, što želi?« — »Da, gospodine. Želi Vam razbiti vilice (glavu)«. — A što ste mu na to kazali?« — »Da žalim, što nijeste kod kuće«.

Profesionalna tajna. Pitaju na ispitu kavanarevog sina. — »Kažite mi, odakle je kava i kako se proizvodi?« — »Gospodine, ne smijem odgovoriti. Otac mi je zabranio, jer je to obiteljska tajna«.

Nesretna djeca. U malom oglasniku: »Traži se sluškinja, koja zna k u h a t i i odgajati d j e c u«.

Dobra služba. — »A ti, što želiš biti?« — »Nešto veoma dobro«. — »Oficir?« — »Ne, gospodine«. — »Župnik?« — »Ne. Pogledajte onu kočiju s veoma elegantnim kočijašem«. — »Dakle kočijaš; jesi li lud?« — »Ne! nego onaj, što sjedi u kočiji«.

Loše uspio. Vrati se Ivica iz škole s natučenim okom. »Tko te je udario?« upita ga zabrinuto majka. »Petrica. Ali će mi sutra platiti. Glavu ću mu razbiti!« — »Ne ćeš, dragi sinko. Ne smiješ vraćati zlo zlim! Uzet ćeš ovaj kolač, dati ćeš mu ga i reći: kaže majka, da moram vraćati zlo dobrim, pak ti evo kolača za ono, što si me jučer udario«. — Sutradan eto Ivice kući i s drugim natučenim okom. — »Zašto te je opet tukao?« — »Da, učninio sam, kako si mi rekla. On je zagrizao kolač i udario me šakom u drugo oko i rekao: Ajde kući, pak donesi još jedan kolač, jer je ovaj — dobar!«

U brijačnici. »Ma Vi mi gulite kožu! Gdje je gazda?« — »Otišao je, da se obrije! U drugu brijačnicu«.

Omamljivanje. Na ispitu medicine. »Osim kloroforma, ima li koje drugo sredstvo za omamljivanje?« — Kandidat: »Udarac maljem po bolesnikovoj glavi«.

Dokaz. Otac sinčiću: »Vidiš ova polja, po kojima sad mi ugodno šećemo, bila su nekad pokrivena morem i ribe su ovdje plivale«. — »Pa zbilja! Evo se vidi još ovdje kutija od sardina«.

Vid. »Ah, doktore! Kako mi je zlo s očima!« — Budite strpljivi«, reče doktor, »gore bi Vam bilo bez njih«.

Nove ruševine. U kući arhitekta u nekom kraju Italije znamenitom radi starih ruševina, što privlači mnogo stranaca, upita prijatelj gazdu, pokazujući neku novu gradnju: »Što je to?« — »To je ruševina rimska, koja se ima otkriti nastajne godine«.

Dobre pilule. »Oh, nesreće! Umro je g. Frotian pred par časaka«. — »Zbilja?« poviče liječnik; »sam si je kriv; dao sam mu neke pilule, da ih uzimlje, a eto on ih nije htio uzimati«. — »Ne radi toga, povozio ga je auto!« — »Pravo mu je; da je uzimao moje pilule, ne bi se mogao ustati iz kreveta, pak bi bio sad živ!«

U ljekarni. »Dali ste mi morfij mjesto kinina, pak je bolesnik umro«. — »Ah, tako! Morate mi dati još 20 Din, jer je morfij skuplji«.

Dug put. Prolazio je jednog kišovitog dana neki veoma visoki čovjek, pravi kolos. — »Pogledaj tog čovjeka«, reče mi prijatelj, »tako je velik, da dobije hunjavicu u nosu tek nakon petnaest dana nakon što moči noge«.

Ne smije se lagati. Sa žalošću sam čuo, da ti, sine moj, strašno lažeš. Moraš se naučiti govoriti istinu, ma kako ti bilo teško«. — »Dobro je, oče«. — Nakon malo vremena netko pozvoni. — »Ajde otvori«, reče otac, »i ako budu pitali za mene, reci, da nijesam kod kuće«.

Laža — paralaža. »Evo zadnje tromjesečje, kad su me počastili § 47, učim kao lud po 25 sati na dan«. — »Kako možeš učiti 25 sati, kad ih cijeli dan ima samo 24?« — »Lijepo! Pa šta ti misliš? Zar ja ne ustajem jedan sat ranije!«

Od riječi do djela. »Što ti je neugodno, da te molim za pedeset dinara?« — »Tvoja mi molba nije teška, već mi je teško, da ti ih posudim«.

III. U DVA, TRI RETKA.

— Biljke u vrtu napreduju bolje na svijetlu mjeseca nego na svijetlu sunca.

— Dokazalo se je, da elektriciteta pravilno upotrebljena, ubrzava djelatnost čovječjeg mozga.

— Godine 1226. prvi put se pravilo staklo u Engleskoj.

— Konstantno vruće kupke, u kojima spavaju bolesnici, novi su način liječenja duševno oboljelih.

— U »Staciji X«, zaselku kod Londona, živi 600 dječaka, koji su podijeljeni na razrede. U svakom razredu se daje posebna zdrava krepka hrana, da se proučavaju uspjesi hranjenja.

— Okupacija Carigrada stajala je Englesku od aprila 1919. do marta 1923. 100,000.000 zlatnih dolara.

— Kaže jedan tehničar golfa, da za postanak valjanim igračem golfa, treba vitlati motkom i udarati po lopti najmanje dva milijona puta i proći daljinu kao što je polovina opsega zemlje.

— Naprŝnjake su pravili u stara vremena od orahovine ili od hrastovine. Za vrijeme kraljice Izabele engleske, dame su upotrebljavale naprŝnjake od kože divno ukrašene, a pokrivali su cijeli prst i služili su kao nakit.

— Malo čudno nazivanje, koje u svim razgovorima i pismima upotrebljavaju Norvežani prama svome kralju, jest: »Gospodine kralju«, a ne kažu »veličanstvo«. Prama tome značenje riječi »gospodine« nije isto kao kod drugih naroda. Jedino bi se moglo uporediti s dubrovačkim »gosparu«, koji naslov je pripadao i knezu.

— Ljudsko uho može primiti od 12 do 33.000 titraja u sekundi.

— U Kini, gdje se sve čini (naopako) drukčije nego kod nas, kazaljke na uri stoje, a ploče s brojkama se okreću.

— Od 3.424 dijalekta poznata na svijetu, više od četvrtine su azijatski.

— Da se mogu postaviti jedna za drugom sedam najvećih rijeka na svijetu, trebalo bi 900 kilometara, da se opaše zemlja.

IV. TAMO, AMO PO ŠPORTU.

Sakupio Vladimir Gazdik.

Novi uspjeh avijacije.

Za nepotpunih 16 dana preletio je Bert Hinkler na svom aeroplanu »Avio-Avian II.« sa 32 konjske snage put od 16.000 km. zračnog pravca iz Londona u Australiju. U Port-Darixin stiga oje 23. pr. mj. (23. II.) točno u 17.55 sati, i time je potukao dosadanji rekord braće Boss-Smith, kojih je motor od 750 konjske snage trebao za taj put 28 dana, a što je najčudnovatije, da je Bert Hinklerov patuljak, — kako možemo mirne duše reći, — stigao na željeni cilj bez ikakvog izvanrednog defekta. Cijeli aparat je »velik«, da stane u garažu osrednjeg automobila. Dobio je vrlo velik broj brzojavnih čestitaka sa svih strana svijeta.

*

— Novi svjetski prvak boksa u težini pera je Tonny Canzoneri, koji je u 15 rundi pobijedio Benny Basa u New-Yorku pred 13.000 gledaoca.

*

— U Berlinu je u veljači šahovski turnir pobjedom Niemczovicza (sa 10 bodova), drugi slijedi: Bogoljubov (9 i pol), 3. Tartakower (8), 4. Johner (7 i pol), 5. Helling (7) i t. d. Prvi je dobio nagradu 2.000 maraka, drugi 1.000 maraka, treći 600 m., četvrti 400 m i peti Stainer (6 i pol) 200 m., jer je pobijedio u jednoj partiji Niemczovicza i Bogoljubova.

*

— Na međunarodnom natjecanju (vojničkom) na skijama u okolini Sterbskog Plesa u Čehoslovačkoj na 13 km., došla je prva na cilj Čehoslovačka (317 bodova), četvrta Francuska (272 boda), šesta Jugoslavija sa 180 boda. Pobjednik Nemecky stigao je na cilj za 1 sat 16 minuta i 24 sekunde.

*

— 3. jula započet će velika utakmica avijatičara Male Antante. Takmičari kreću iz Praga i idu ovim pravcem: Prag-Krakov-Varšava-Jaši-Bukurešt-Beograd-Bratislava-Prag (svega 2.800—2.900 km.) Od svake države mogu se prijaviti 6 takmičara. Prva nagrada je 120.000 dinara.

*

— Na Uskrsni ponedjeljak će se igrati prva utakmica između gradova Kopenhagena i Hamburga u Kopenhagenu.

— 450.000 maraka votirala je Njemačka vlada za svoje Olimpijce.

— Beč: U Lunaparku je Njemačka pobijedila u waterpolu Belgiju 3:2, a Čehoslovačku 4:1 (Berlin 6. II.).

*

— U Njemačkoj je plivanje obvezatno u svim srednjim školama, kao i u drugim zapadnim državama.

*

— Simmering—Rapid 3:1, najveće iznenađenje posljednjih godina.

*

— Na II. Zimskoj Olimpijadi u St. Moritzu, Švedani su odnijeli sve tri prve nagrade, što nije ni čudo.

*

— Najveći hidroavijon je u Vel. Britaniji »Calcutta«, ima sjedala za 15 putnika i buffet sa poslugom. Avijon tjeraju tri stroja sa ukupnom snagom od 2,100 konjskih sila. Težak je 15 tona, dug (krila) 50 metara.

*

— U Tunisu je vlada zabranila nogomet radi tučnjave na igralištu, no 18. III. bit će opet dozvoljeno igranje.

*

— U Mostrani održane su utakmice za prvenstvo u skakanju na skijama. Natjecala su se 4 skijaša. Prvi je Hubert Ojcel (Skala), skočio je bez pada na 28 metara, dok je kod 3. skoka od 29 i pol metara pao. Za njim je naš državni prvak u skijanju Joško Janša.

V. ZAGONETKE.

1. **Ispuštaljka.** Petar Popović. Šibenik.
Dalmatinska varoš
Ja sam, znaš mi ime;
Al pogodi — kako —
Druga bivam time?

2. **Obrtaljka s nadodavanjem.** Petar Popović. Šibenik.
Čitaš li me sada,
Ja sam, brate, ptica;
Pokušaj ozada,
Dodaj jedno slovo:
Dobio si time
Ime prorokovo.

3. **Ispuštaljka.** Petar Popović. Šibenik.
Države sam naše
Reka, pobratime.
Al bez prvog slova
Bivam grada ime.

4. **Kvadrat.** Karlo Katanić. Bjelovar.

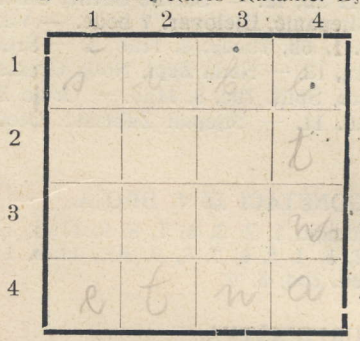

	1	2	3	4	
1	s	u	b	e	1. Treba nevaljancima
2				t	2. prkos
3				w	3. ime od milja
4	e	t	n	a	4. gora

5. **Zemljopisne pitalice.** Veljko Novak. Zagreb.
a) Kraj koje se naše varoši može u zimi sjediti?
b) U kojem mjestu je uvijek magla?
c) Koji naš grad plovi po Savi?
d) U kojem se gradu krije Isak?
c) U koji se je grad sakrilo najjužnije mjesto dalmatinske obale?
f) Gdje ima najviše vukova?
g) Gdje se nalazi uvijek novac?
h) U kojem mjestu ima riba na suhu?
i) Gdje i s kim se uvijek nalaze car i kralj?

6. **Zagonetne posjetnice.** Veljko Novak. Zagreb.
a)

S. BLOZZ
u
Ravenni

b)

Ivan Branko Trokupis

Što su gornja gospoda?

7. **Palindromi.** Enigmatski klub. Šibenik.
a) 1 2 3 2 biblijsko ime
2 3 2 1 rijeka u Kavkazu
b) 1 2 3 4 azijska rijeka
4 3 2 1 grad
c) 1 2 3 4 mekušac
4 3 2 1 egipatsko božanstvo.

8. **Konjičev skok.** Enigmatski klub. Šibenik.

ješ	tmi	bo	tu	je	i
ne	za	po	ne	i	če
za	gri	je	ve	su	li
je	ča	i	ce	ve	za
je	i	dri	pla	se	naš

9. **Kriptogram.** Stjepan Banek. Koprivnica.
1.) 1000000
3.) 1000000
3.) 2
5.) 123
1.) 8
6.) 60
8.) 12
= ?

10. **Kratki rebusi.** O. Grubiša. Sušak.
a) d
b) jež m jež jež (♥) + A Šen / g usta' g g

11. **Razne zagonetke.** Nikola B. Filičić. Ogulin.
a) Pakao pod
b) Ja bez
c) Bez Rat pod
} Opreke!
d) U Moravu rijeka teče
S lijeve strane
Dodaš li mu jedno slovo,
Nosi ljud'ma dobre hrane.
c) Sa č je lijepi grad;
Sa k nam nosi jad.

12. **Popunjalka.** E. F. Karlovac.

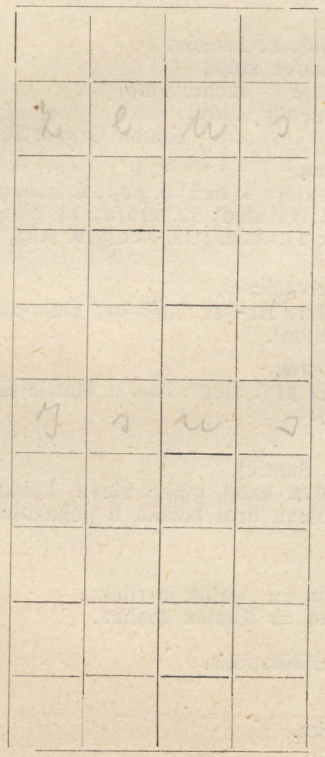

				Muško ime
z	e	u	s	grčki bog
				naša rijeka
				obitavalište
				greška
j	s	u	s	osnivač vjere
				prijatelj
				mjesto u Bosni
				rijeka u Srbiji
				skrovište.

Od I.—II. ime živog srpskog pjesnika.

13. **Mali rebusi.** E. F. Karlovac.

a)
ki
ki T ki dida'.
ki

b) KO² T KU² RIČET'.

14. **Sitni rebusi.** Franjo Obelić, Zagreb.

11. Decembar K

9. Decembar ”’ A= D D D D D D D D D D OI S S S S S S S S A

15. **Skrivačice.** Franjo Obelić. Zagreb.
a) Ako rana iscijeli, bit će dobro
b) Ti sada slušaj mene,
c) Oni vele: bit će gaće, ali kad će?
d) Potrči pa pukne iz dvocijevke.
e) Dan Aranđelov Aca slavi.

16. **Brojčanice.** Zdenko Kolacio. Sušak.
a) 12345 i 123456 preselili su se na 12345 ovo na 12345 ovac.
b) 12342 je otišao u 1234 an, da ubere 12324 — lišće za 12324 ike.
c) 12324562 govori lijepo 3245627 ski.
d) Za 1232 se vida 1232.
e) Tetka 1234 1234 je pod 123 om 1232 nje meso.

17. **Dva konjićeva skoka.** Viktor Stunković. Zagreb.

a)

či	te	še	sr	ko
mo	re	bu	je	na
li	sve	ca	ka	ko
go	re	ka	to	ču

b)

sti	him	sti	za	za
po	je	do	su	le
ne	i	vas	od	je
dvo	je	sto	pre	to

VI. ODGONETKE IZ 5. BROJA.

1. **Kraljev hod.**
Ne stiskaj v meje se bregóv,
Srdita čez branove stópi,
Ter tujce, zêmlje — lačne, vtôpi
Na dno razpénjenih valóv!
Simon Gregorčić (Soči).

2. **Ciklus palindroma.**
1. Ljulj. 2. potop; 3. ratar; 4. ded; 5. pop; 6. melem; 7. Krk; 8. šaš; 9. aga; 10. teret; 11. dud; 12. arara; 13. oko, kuk; 14. Ala; 15. pup; 16. Lukul; 17. Adda; 18. bob; 19. Ana, Aca, Oto, Tit.

3. **Slagalika sa skrivačicom.**
Ribar, Kruna, Zadar, Hr-i-st, Ko-s-or; Du-v-an, Ki-o-to, Ba-j-ka: Budi svoj! (Šenoa).

4. **Skrivačica u šaradi.**
Šarada. (U š a l i je prvi slog »š a«, u Marije drugi »r a«, a u pradeda treći »d a«).

5. **Kriptogram.**
Ostajte ovdje! (A. Šantić).
Od latinskih brojeva uzmi toliko slova, koliko ima tačaka; kod arapskih brojeva broj tačaka ti pokazuje, koje ćeš slovo uzeti.

6. **Opreke.**
a) Raj na je rijeka. = Rajna je rijeka.
b) Kupi na mali na = Kupina malina.

7. **Sitni rebusi.**
a) Ne a pol i s = Neapolis.
b) Tu li pan.
c) Rijeka Kupa.
d) Luka bi jeo luka.
e) Isus Nazarenac.

8. **Konjičev skos.**
Sunce žarko sjeda i skoro će sjest,
Stalna na tom svijetu samo mijena jest.

9. **Mali rebus.**
U b i c A = Ubica.

10. **Rebus.**
Na u ka je jedna muka, a oduka je sto muka.

11. **Skrivačice.**
a) Beograd i b) Medina.

12. **Skrivačica.**
Sretan Božić i Nova godina.

Opaska: U desetoj zagonetci (»Rebusu«) ima manjih pogrešaka, koje su mnogi odgonetači opazili i sami.

ODGONETAČI IZ 5. BROJA.

Stjepan Banek, Koprivnica 7 bcde, 8, 10, 11 ab, 12. — Slavko Bienenfeld, Sl. Požega. 7 bcde, 8. — Josip Blažević, Sušak. 1, 2, 3, 6 ab, 7 bcde, 8, 9, 10, 11 ab, 12. — Miloš Bruić, Otočac. 1, 7 abcd,, 8 10, 11 ab, 12. — Nikola Filičić, Ogulin. 3, 8, 11 ab, 12. — Vladimir Fürst, Sušak. 1, 2, 6, 7 abcde, 8, 9, 11, 12. — Milan Galić, Sušak. 6 ab, 7 bcde, 8, 11 ab, 12. — Zlatko Gašparović, Zemun. 2, 3, 4, 5, 7 abce, 8, 10, 11 ab, 12. — Desanka Grbić, Karlovac. 8, 11 ab, 12. — O. Grubiša, Sušak. 3, 5, 7, bcde, 8, 9, 10, 11 ab, 12. — Rudolf Gruden. Karlovac. 7 bce, 8, 10, 11. — Rajko Ignjatović. Vinkovci (Pačetin). 2, 7 bcde, 8, 9, 11. — Milan Ivković, Vukovar. 7 bcde, 11 ab, 12. — Jovan Javor, Šibenik. 7 bcde, 8, 11 a. — Nikola Juhász, Zagreb. 7 bcde, 8. — Zdenko Kolacio, Sušak. 1, 2, 3, 6 ab, 7 b, c, d, e, 8, 9, 10, 11 ab, 12. — Zlatko Lukinović, Zagreb. 7, 8, 10. — Ljubica i Zvonimir, Kostrena sv. Barbara. 2, 7 bcde, 8, 11 ab, 12. — Ratomir Đ. Martić. Sibenik. 2, 7 sve, 9, 10, 11, 12. — Veljko Novak, Zagreb. 2, 3, 4, 5, 6, 7 sve, 8, 9, 10, 11, 12. — Franjo Odorčić, Sibenik. 2, 7 bcde, 11 a, 12. — Josip Pretnar, Zemun. 4, 5, 7 abce, 8, 10, 11 ab, 12. — Slavko Saltić, Šibenik. 7 bcde, 9, 11 ab. — Ivan Stjepanić, Bjelovar. 7 bcde. — Viktor Stunković. Zagreb. Zagreb. 1, 6b, 7bcde, 8, 11ab 1. — Srećko Trka. Vukovar. 7 bce, 8, 11a, 12. — Neda Zepf. Nova Gradiška. 7 sve, 8, 10. — Ratko Zlodre. Split. 7bc, 8, 11ab. — Grujo Žarković. Ogulin 2, 7. 8, 9, 10, 11. — Stjepan Žubrinić. Otočac. 7, 8. —

NAKNADNI ODGONETAČI IZ 4. BROJA.

Zlatko Gašparović. Zemun. 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 11ab, 12ac. — O. Grubiša. Sušak. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10c, 11ab, 12ac. — Zlatko Lukinović. Zagreb. 2bd, 5, 9.

OD UREDNIŠTVA.

Kako će 9. broj »Mladosti« — prema ranije javljenom programu — biti ispunjen samo dačkim radovima, morali smo u ovom broju završiti »Pjetlića«, a neke druge članke, po opsegu dugačke, nijesmo htjeli kidati, da čitači ne trebaju 2 mjeseca čekati na svršetak. Zato nam u ovom broju nije ostalo mjesta za slike, a ujedno je štampan i manji broj pjesama nego bismo to inače učinili. Sve pošiljke iz đačkih redova, što smo ih u zadnje vrijeme primili, rezervirane su za 9. broj. U njemu će ujedno dobiti odgovor oni, kojima imamo što da naročito kažemo ili im radnje ne će biti štampane. Nove pošiljke za 9. broj primamo do 10. aprila o. g., koliko dotad broj starijih radova ne naraste toliko, da ćemo već njime moći ispuniti broj. Za najbolje radove u tom broju podijelit ćemo nagrade kao i u 4. broju. Imena nagrađenih bit će javljena u 10. broju.

POŠTA ZABAVNOG KUTIĆA.

Charles. Slagalici (krst) bi morali tušem i točno risati. Takove zagonetke nijesu zgodne. Od onih1000 cigareta C bi pušio čikove! Račun nije dobar. Ulazi jedan kvadrat.

Veljko N., Zgb. Ulazi malo preinačeno. Prva posjetnica bila veoma manjkava. Nijeste mnogo pazili za ovaj broj.

Cantora II. Nije u redu pošiljka. Sve je na jednoj i drugoj strani strpano. Šaljite uredno! Više nijesam mogao štampati, i ovo sam prepisao.

Zlatko Luk. Zagreb. Na pisma se prilijepi marka od 1 Din, a ne od 50 para! Zagonetke su prelagane, pak ne mogu ući. Vježbaj!

Vladimir G. Zagreb. Podaci su dosta dobri; samo nastojte, da budu kraći. Prikupljajte ponajviše rekorde uz druge zanimljive stvari. Nemojte jednostavno prepisati, već po svome preinačite. Pripazite na pravopis (č, ć!) St. Moritz je gotov. S Vašim radom sam zadovoljan. Nastavite.

NOVINSKA ŠTAMPARIJA

Izradjuje sve vrste tiskanica, brošura, knjiga, novina, bankovne i merkantilne radnje itd. u odjelima

KNJIGOTISKARE - CINKOGRAFIJE - KNJIGOVEŽNICE

dalje izradjuje višebojni tisak slika, vinjeta, prospekta itd. Prvorazredna izrada. Umjerene cijene.

Gundulićeva ul. 24 **ZAGREB** **Telefon broj 19-07**

UČENICI SREDNJIH I GRAĐANSKIH ŠKOLA

Izašlo je iz štampe u nakladi Profesorskog društva sekcije Zagreb novo izdanje

DR. BRANKO VODNIK:

NARODNE PJESME JUNAČKE

V. IZDANJE

Odobreno na osnovu mišljenja Glavnog Prosvetnog Saveta N. br. 1114.—1925.

Novo izdanje znatno je prošireno i popravljeno, dodana su dva nova ciklusa s komentarima; a) Muslimanske junačke pjesme i b) Karađorđev ciklus za oslobođenje. Novo izdanje imat će 17 štampanih araka, mjesto dosadanjih 12, a cijena je svejedno ostala ista.

Prema novoj naučnoj osnovi i prema najnovijem raspisu Ministarstva Prosvete N. br. 28 od 5. X. 1925

propisano je čitanje Narodnih pjesama junačkih

kao lektira u I., II., III. i IV. razredu srednjih škola i u I. do IV. razreda građanskih škola.

Cijena 30 dinara

Naručuje se kod tajnika sekcije P. Serdara, Kolodvorska 17. I.

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica br. 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE"

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 75

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC"

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović, profesor
Beograd, Visočka ulica 22

GODIŠNJA PRETPLATA 50 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić
Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II.

Preporučujem filatelistima, da si nabave kod mene jednu zbirku 500 raznih maraka, od kojih je svaka marka drugačija, za D 30·-

Jedna zbirka 1000 raznih maraka, sadržavajući države Evrope, Azije, Afrike, Amerike i Australije, te je svaka marka drugačija uz cijenu od D 65·-

Novac se imade unaprijed poslati, a ja razašiljem robu preporučenim listom i prilažem svakoj takvoj narudžbi moj cjenik maraka, koji sadržaje cijene skoro od 600 raznih država cijeloga svijeta.

NAJSTARIJA TRGOVINA MARAKA U SHS

IZIDOR STEINER

BROD NA SAVI

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10.